

2018

Jaarverslag

2018

Jaarverslag

Waterliniemuseum Fort bij Vechten

Bezoekadres: Achterdijk 12, 3981 HB Bunnik
Postadres: Marsdijk 2, 3981 HE Bunnik
Telefoon: 030 6565285
E-mail: info@waterliniemuseum.nl
Website: www.waterliniemuseum.nl

Opmaak door Terry Harmelink

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 Organisatie	10
Hoofdstuk 2 Culturele invulling; organisatie en uitvoering museale activiteiten	16
Hoofdstuk 3 Activiteiten, evenementen en educatie	34
Hoofdstuk 4 PR & Marketing	40
Hoofdstuk 5 Beheer & Onderhoud	54

Voorwoord

Eén januari 2018 was de start van het nieuwe jaar en de eerste dag dat het Waterliniemuseum de museumjaarkaart mocht voeren. Lang verwacht en dan is het zover. Kassasysteem geïnstalleerd, vrijwilligers en medewerkers geïnstreurd, en nu wachten op de bezoekers. En die zijn gekomen in 2018; ruim 40.000; een record voor het museum. En hiervan had ruim 60% de museumjaarkaart.

En de bezoekers kwamen niet alleen vanwege de museumjaarkaart. De kinderexpositie Waanzinnige Boomhut was in de zomer een groot succes. Veel gezinnen met jonge kinderen wisten de weg te vinden naar deze uitdagende expositie. En dat deze samenviel met één van de mooiste zomers

van de eeuw was mooi meegenomen. Het fortterrein met z'n schitterende natuur was een extra attractie.

Maar niet alleen de natuur van het fortterrein was een attractie, ook de Land Art van Hester Pilz en de tentoonstelling "On the Move" in samenwerking met het Nationaal Bomenmuseum maakte het fortterrein tot een mooie verblijfplaats.

Vrijwilligers zijn de ruggraat van het museum en zij hebben dat in 2018 ook weer bewezen. Zelf hebben zij zich georganiseerd en verschillende werkgroepen gevormd, waaronder bijvoorbeeld educatie, onderzoek en rondleidingen. Daarmee vormen zij een onmisbaar onderdeel van de professionele museum-

organisatie.

De samenwerking met de Provincie Utrecht en Staatsbosbeheer verliep prima. Soms kritisch, zoals dat verwacht mag worden van je partners, maar altijd gericht op de toekomst van het museum en het fort, en zo hoort het.

Ik wil iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan dat fantastische jaar. Op naar het volgende jaar.

In het verslag kunt u nog veel uitgebreider terugblikken op 2018. Ik wens u veel leesplezier.

*Maarten Slot
Voorzitter Stichting Waterliniemuseum Fort bij Vechten*

Het jaar 2018 zat vol activiteiten en tentoonstellingen en een groeiend aantal bezoekers! Projecten die in 2017 werden opgezet, zijn in 2018 verder uitgewerkt en uitgevoerd. Aangezien we in 2017 de officiële museumregistratie kregen van de Museumvereniging, konden we vanaf 1 januari 2018 de Museumkaart invoeren. Een goed begin van het museumjaar 2018. Het was een jaar vol van activiteiten en mooie tentoonstellingen. Dankzij deze extra projecten en de invoering van de Museumkaart is het bezoekersaantal dit jaar gestegen tot boven de 40.000.

Elganan Jelsma, Cultureel manager

Inleiding

Tentoonstellingen

In het kader van het tentoonstellingsbeleid worden jaarlijks minimaal twee wisseltentoonstellingen georganiseerd. In 2018 zijn de onderstaande wisseltentoonstellingen georganiseerd:

De tentoonstelling Kunst Stof van Greetje Majoor liep nog door tot 28 januari 2018 en de foto-expositie FRONT 14-18 was nog t/m 1 april 2018 te zien.

Nieuwe tentoonstellingen waren: 'Het Landschap Omarmen', een solo van kunstenaar Hester Pilz met Land Art op het fort en foto's en maquettes binnen in het Waterliniemuseum; De 'Kinder Doe Expo De Waanzinnige Boomhut', een vervolg op De Waanzinnige Boomhut uit 2017 maar nu zeker 5 keer zo groot; De Land Art tentoonstelling 'On the Move', in samenwerking met het Nationaal Bomenmuseum te Doorn; De Kunsttentoonstelling 'Geeft Acht!', Schone kunst van militaire kleding', waarbij 27

hedendaagse kunstenaars aan de gang gingen met de problematiek van de textielafvalberg van Defensie. In het kader van de herdenking van het einde van de eerste Wereldoorlog hebben we daarnaast ook een BiosBunkerKeet gerealiseerd, om te herdenken dat het einde van de WOI 100 jaar geleden was.

Al met al dus een vol jaar van extra activiteiten bovenop onze vaste presentaties 'Sterk Water' over de Hollandse Waterlinie, de 'Romeinententoonstelling' en de expositie van Staatsbosbeheer.

Ook in bij de vaste tentoonstellingen zijn in 2018 een aantal wijzigingen uitgevoerd: De vaste expositie over de Romeinen is verplaatst van gebouw K naar Chambree 12 vlak naast de entree van het museum. Daardoor is de expositie nu dagelijks te bezichtigen. De vier Romeinse personages waarop deze tentoonstelling is gebaseerd zijn in strip uitgebeeld door illustrator Matt Baaij en Studio

Greenbeard heeft een aantal maquettes gerealiseerd welke aan deze tentoonstelling zijn toegevoegd.

In het nieuwe Waterliniemuseumgebouw hebben werken gehangen van de kunstenaars Greetje Majoor en Hester Pilz en uitvergroete zwart wit foto's uit WOI. Deze foto's kwamen uit de privécollectie van vormgever Rob Schultheiss. Tijdens de expo 'Geeft Acht' waren in het museum twee mode objecten te zien van modeontwerper Mo Benchellal, die een hele collectie had gemaakt van afgedankte militaire kleding.

Maatregelen in het terrein

Vanuit veelvuldige reacties van de bezoekers is gebleken dat de bewegwijzering onduidelijk is. Om deze te verbeteren is een plan opgesteld voor de verbetering van de bewegwijzering op het fort en het museum. Een aantal infoborden is al aangepast en uitgebreid. Voor 2019 en 2020 zijn in de bewegwijzering nog meer aanpassingen ingepland.

Groepen

Naast de individuele bezoekers ontvangt het Waterliniemuseum ook veel groepen. Dat kunnen zakelijke groepen zijn die ook gebruik maken van ons auditorium, maar ook familiegroepen die extra rondleidingen boeken. Zo ontvangen wij verschillende mensen, met diverse achtergronden en leeftijden. Veel scholen kwamen langs, voor de verschillende educatieve programma's en ook de naschoolse opvang weet ons goed te vinden. Daarnaast komen veel kinderen als individuele bezoekers met hun familie voor de extra kindertentoonstelling.

Samenwerking

Dankzij de diversiteit aan activiteiten en thema's, uiteraard alle passend bij de locatie van het museum en het fort, kon er ook met verschillende partijen worden samengewerkt. Zo was er het vervolg van het WOI-collectief (in 2015 gestart), De samenwerking met het Nationaal Bomenmuseum in het kader van de Land Art expositie. Defensie, de Bigagroep en het MVO rond de textieltentoonstelling Geeft Acht in het kader van duurzaamheid en circulaire economie. Uitgeverij Lannoo vanwege de kinderboeken van De Waanzinnige Boomhut en Stichting PubArt vanwege het kunstenaarsnetwerk voor Geeft Acht en De Waanzinnige Boomhut. De samenwerking die in 2017 is ingezet om meer publiek te trekken, met DOMunder en het Castellum Hoge Woerd wordt gecontinueerd. Uiteraard waren de cultureel manager en/of de PR & Marketingmanager aanwezig bij diverse vergaderingen en bijeenkomsten, zoals die van de Museumvereniging, het Museumcongres, de Erfgoedtafel Zuid, de Romeinse Limes, Romeinen Netwerk Utrecht, het Kenniscentrum en Linie-gerateerde besprekingen.

In 2018 heeft het Waterliniemuseum zich als lid aangesloten bij een internationaal netwerk van watermusea, 'The Global Network of Water Museums and UNESCO-IHP (International Hydrological Programme) in support of Water Sustainability Education and Water Awareness Efforts'. Het Waterliniemuseum maakt nu deel uit van een wereldwijd netwerk van ca. 60 watermusea verspreid over ca. 36 landen. Het doel is om gezamenlijk een bijdrage te leveren aan de bewustwording en realisatie van de 17 sustainable development goals van de Unesco.

Financiële ondersteuning

De financiële ondersteuning kwam van diverse fondsen en partijen. Nog een deelbedrag van de Provincie Utrecht (voor organisatie en PR), projectvergoedingen van Het Mondriaanfonds (kunstenaarsvergoeding voor Hester Pilz), Het KF Heinfonds en het Elise Mathildefonds (voor Hester Pilz) het Prins Bernhardcultuurfonds (Hester Pilz en Geeft Acht), ANWB (buitenspeelobjecten) en de Rabobank (kindertentoonstelling).

Een groot mensbeeld van wilgentenen, gemaakt door Hester Pilz, werd geplaatst boven de coupure op het terrein. Het beeld staat symbool voor de menselijke maat en stapt als het ware over de waterlinie heen. Dit beeld is voor velen het eerste dat zij zien bij het betreden van het fort en heeft daarmee een prominente plek in de bezoekersbeleving.

Hoofdstuk 1

Organisatie

De Stichting Waterliniemuseum Fort bij Vechten

Samenstelling van het bestuur
Voorzitter: Maarten Slot
Penningmeester: Guus Pieters
Lid: Dirk Sijmons

Doelstelling:
De Stichting heeft ten doel het integraal ontwikkelen van het Waterliniemuseum Fort bij Vechten met aanverwante activiteiten in, op, en in samenhang met het Fort bij Vechten te Bunnik.

De Stichting stelt zich verder ten doel kennis en informatie met betrekking tot het cultureel erfgoed van de Nieuwe Hollandse Waterlinie over het heden en verleden toegankelijk te maken voor een breed publiek door:

- a. De collectie te beheren en de expositie te vernieuwen
- b. Innovatieve ontwikkelingen op het gebied van museale functies en educatie te stimuleren en introduceren in het Waterliniemuseum Fort bij Vechten.

Taken en verantwoordelijkheden van de Stichting:

- De Stichting borgt de museale functie van het fort namens de Provincie Utrecht en Staatsbosbeheer;
- De Stichting fungeert als aanspreekpunt voor de stakeholders Provincie Utrecht, Exploitatiemaatschappij Fort Vechten BV en Staatsbosbeheer;
- De Stichting keurt het jaarverslag en de jaarprogramma's goed;
- De Stichting heeft een belangrijke taak bij de verwerving van fondsen en sponsors voor nieuwe tentoonstellingsonderdelen, wisseltentoonstellingen en museale evenementen;

Binnen de context van het convenant tussen de drie stakeholders, de Provincie Utrecht, Staatsbosbeheer en de Exploitatiemaatschappij, en de samenwerkingsovereenkomst tussen de Stichting en de Exploitatiemaatschappij, heeft het bestuur ervoor gekozen om met het bestuur-model te gaan werken; Alle uitvoerende werkzaamheden vallen onder de verantwoordelijkheid van de Exploitatiemaatschappij. Het bestuur is hierdoor in staat zijn controlerende functie uit te oefenen zonder verlies van enige verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. Ook vanuit financieel oogpunt is het bestuur-model een juiste keuze gelet op het feit dat de omzet ruim onder de norm van 2.5 mln. bleef, die een Raad van Toezicht-model vereist;

Het bestuur heeft in 2018 tweemaal plenair vergaderd. Een aantal vergaderingen zijn met de exploitant van het fort gezamenlijk geweest, te omschrijven als 'werkgroep bijeenkomsten';

Het bestuur onderschrijft de negen principes van de Cultural Governance Code. De bestuurders oefenen hun taak onbezoldigd uit.

De Exploitatiemaatschappij Fort bij Vechten

Verantwoordelijkheden van de Exploitatiemaatschappij Fort Vechten BV:

- De algehele exploitatie van het fort. Dit betreft de museale en de commerciële activiteiten;
- Draagt zorg voor het beheer en onderhoud van terrein gebouwen en installaties;
- De personele invulling en de aansturing van personeel en vrijwilligers;
- De realisatie voor een sluitende begroting van zowel de commerciële als museale activiteiten.

De Exploitatiemaatschappij wil zich profileren als een culturele en sociale onderneming waar mensen vanuit verschillende achtergronden en opleidingen kunnen werken, kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen en maatschappelijk zinvol bezig kunnen zijn. De organisatie is ingericht volgens een intern ontwikkeld hybride organisatiemodel. Binnen deze opzet werken professionals, vrijwilligers en medewerkers uit de zorg en re-integratie in teamverband samen. De Exploitatiemaatschappij biedt in het Waterliniemuseum aan kwetsbare groepen een be-

schutte werkplek met mogelijkheden voor praktisch scholing en het ontwikkelen van individuele competenties.

De personele invulling:
Om op toekomstige, nog niet te voorziene ontwikkelingen slagvaardig te kunnen reageren, is het van belang de museale kernorganisatie zo compact mogelijk te houden, met voldoende competenties om de museale basisfuncties te kunnen vervullen. Het vaste team zal multidisciplinair moeten zijn, over complementaire professionele en persoonlijke competenties moeten beschikken en vooral ook over uitstekende netwerken. Het eerste half jaar van 2018 was er geen PR & marketingmedewerker, dit werk is deels door de cultureel manager opgevangen. Met de komst van een nieuwe PR & Marketing manager op 1 juli 2018 was het museumteam weer compleet.

Het team vaste medewerkers (vaste formatieplaatsen) is verdeeld over drie werkeenheden en functioneert onder een centrale directie, gevestigd in Wageningen. De centrale directie is verantwoordelijk voor de overhead en organisatie van het museum, de administratie, werving, selectie en HRM, ICT en werkplekbeheer, beleidsontwikkeling, juridische zaken, handhaving van wet en regelgeving, kwaliteitsmanagement en de uitvoering van erkenningsregelingen en de

Werkunits

De werkunit Museum (3,6 FTE)

Cultureel manager (0,8 FTE)
PR & Marketing (0,8 FTE)
Museumcoördinator (1 FTE)
Administratief medewerkster (1 FTE)

De Cultureel manager is verantwoordelijk voor de aansturing van museale activiteiten en de organisatie van tentoonstellingen, met de bijbehorende fondsenwerving. De functie van conservator is ingevuld door de cultureel manager in samenwerking met de vrijwilligers werkgroep collectie & beheer.

De PR & Marketing manager is verantwoordelijk voor de PR & Marketing, waaronder publieksenquêtes, social media en persberichten. Daarnaast initieert zij de groepsaanvragen en begeleidt de educatieve programma's in samenwerking met de vrijwilligerswerkgroep educatie.

De werkunit beheer en onderhoud (3 FTE)

Dit team is verantwoordelijk voor het schoonhouden van het terrein en gebouwen, beheer en onderhoud van terreinen en gebouwen, technisch onderhoud van installaties, restauratiewerkzaamheden en de instandhouding en ontwikkeling van de natuurlijke kwaliteit van het fort, de soortenrijkdom(vleermuispopulatie) en biodiversiteit.

De werkunit Horeca (5 FTE)

Het horecateam bestaat uit een manager horeca, een boekingskantoor met twee marketingmedewerkers, twee vaste koks en een horeca coördinator. De horeca maakt gebruik van een flexpool van circa 50 personen. Het horecateam is verantwoordelijk voor de commerciële- en museale horeca activiteiten.

museumregistratie.

De vaste bezetting op Fort bij Vechten betreft in totaal 12 medewerkers, verdeeld over 11,6 FTE; hieronder vallen de werkunit museum, de werkunit horeca en de werkunit beheer en onderhoud gebouwen en terreinen van Fort bij Vechten.

Vrijwillige medewerkers

In 2014 is een vrijwilligersbeleidsplan opgesteld. Hierin legt de Stichting vast hoe het de vrijwilligerstaken in de organisatie zijn ingebed.

Het werken met vrijwilligers is binnen een organisatie een bewuste keuze. Vrijwilligers maken het mogelijk een bre-

der en gevarieerder programma aan te bieden aan meer mensen. Zonder de inzet van vrijwilligers zal het museum niet in staat zijn haar ambities te realiseren. Zij vormen ook een verbinding met de wereld buiten het museum. Zij hebben hun eigen netwerken, zijn betrokken bij waar het museum voor staat, maar hebben voldoende afstand om het beleid van frisse impulsen te voorzien. Het streven is om een vaste groep van ca. 60 vrijwilligers actief in te zetten bij museumactiviteiten. In 2018 is er extra ingezet op werving van nieuwe vrijwilligers, omdat er door de calamiteiten in 2017 nog maar 40 vrijwilligers over waren.

Er zijn diverse werkgroepen waarin de vrijwilligers actief zijn, zoals Collectie & Beheer, Educatie, Museumwinkel, Rondleidingen en de Klusgroep. De werkgroepen hebben zich in 2018 verder ontwikkeld en hebben zelfstandig steeds meer taken opgepakt. Voor en door de vrijwilligers is een vrijwilligersuitje georganiseerd; een bezoek aan Fort Abcoude met een rondleiding door Rene Ros. Afsluitend was er een diner en borrel georganiseerd op Fort bij Vechten.

Medewerkers vanuit de re-integratie en zorg

In het Waterliniemuseum zijn leerwerkplekken gecreëerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

en mensen met een zorgindicatie (GGZ; geestelijke gezondheidszorg, NAH: Niet Aangeboren Hersenletsel of LVB: Licht Verstandelijk Beperkt). Het betreft werkplekken in het groenbeheer, de horeca en houtbewerking. In 2018 hebben 5 personen een re-integratie en werkfittraject uitgevoerd. 24 Personen hebben 1 of meerdere dagdelen per week arbeidsmatig dagbesteding gevolgd op een van onze werkplekken. De deelnemers waren afkomstig uit de gemeenten Utrecht, Zeist en Bunnik. De coördinatie en begeleiding wordt ingevuld door trajectbegeleiders van Nieuwland Werk taal en Zorg.

Als voorbeeld worden ook in de horeca van het museumcafé werkplekken ingevuld. Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of een zorgindicatie worden werkervaring geboden met het doel de zelfredzaamheid te verbe-

teren en maatschappelijk of arbeidsmatig te participeren in de samenleving. Zij worden begeleid door een trajectbegeleider. De trajectbegeleider coördineert tevens de werkzaamheden in het museum en is aanspreekpunt voor vrijwilligers en het publiek. Er waren in 2018 circa 20 medewerkers uit de zorg en re-integratie actief op het fort.

In 2018 is er een keuken gebouwd vlak bij de entree van het museum en is er een lunchroom gerealiseerd. Met de bouw van de keuken en de inrichting van de lunchroom is het voorzieningenniveau voor het publiek uitgebreid en is het werk voor re-integratie medewerkers en zorgmedewerkers aantrekkelijker en veelzijdiger gemaakt. In 2018 was de lunchroom nog beperkt open. Het plan is om in 2019 het aanbod in de lunchroom te vergroten en de openingstijden verder uit te breiden.

Administratie

De administratief medewerkster neemt de dagelijkse telefoondienst op zich en boekt groepen en rondleidingen in.

Stagiairs

De beperkte vaste formatie van het museumteam maakt de begeleiding van stagiairs wat lastig, gezien de beperkte tijd voor begeleiding. Begin 2018 was er een student van de Reinwardt Academie (AHK), die een aantal onderzoeken heeft uitgevoerd. Zo heeft hij een publieksenquête opgezet en een maand laten draaien, de geluidsfragmenten uit de museumtentoonstelling zijn op papier gezet voor slechthorende en dove bezoekers. Hiermee is een begin gemaakt van het zo inclusief mogelijk zijn als museum. Daarnaast heeft hij een educatief Romeinen-programma opgezet voor klas 1 en 2 van de middelbare school.

23

Hoofdstuk 2

Culturele invulling; organisatie en uitvoering museale activiteiten

Positionering

Het Waterliniemuseum vertelt het unieke verhaal van de Hollandse Waterlinie en de verdediging van het land met de hulp van water. Door dit unieke verhaal is het Waterliniemuseum ook internationaal van betekenis. Direct naast het fort is een reconstructie gebouwd van het Romeinse Castellum Fectio. Het fort, als onderdeel van de waterlinie, en het Castellum, als onderdeel van de Limes, zijn beide genomineerd als UNESCO-monument. Fort bij Vechten is hiermee de enige locatie in Nederland met twee UNESCO-nominaties. Op Provinciaal niveau behoort het Waterliniemuseum tot een van de toplocaties van de regio.

Fondsenwerving

Het Waterliniemuseum beschikt niet over structurele bijdragen vanuit de overheid. Fond-

senwerving en sponsoring zijn daarom essentieel om de exposities te vernieuwen en de uitvoering van de museale activiteiten mogelijk te maken.

In 2018 is de fondsenwerving geconcentreerd voor het expositieprogramma van 2018 en 2019. Voor de Solotentoonstelling en LandArt 'Het Landschap Omarmen' van Hester Pilz hebben het Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht (6.000,- euro), het Elize Mathilde Fonds (4.000,- euro), het KF Hein Fonds (5.000,- euro) en het Mondriaanfonds (5.200,- euro) geld toegekend. De ANWB heeft een donatie (10.000,- euro) toegewezen voor het project van buiten speelobjecten, die gestart werden in combinatie met de Kinder Doe Expo 'De Waanzinnige Boomhut', maar die voor langere tijd kunnen blijven staan. De speelobjecten en

schommelbanken zijn gerealiseerd door kunstenaar Chiel Kuijl. Voor dezelfde kindertentoonstelling stelde het stimuleringsfonds van de Rabobank ook een bedrag (6.000,- euro) beschikbaar. Voor de expositie 'Geeft Acht!, Schone kunst van militaire kleding' heeft het Prins Bernhard Cultuurfonds Utrecht ook geld (3.000,- euro) beschikbaar gesteld. Defensie en de Bigagroep (voormalige werkvoorziening regio Zeist en Utrechtse Heuvelrug) hebben voor de expo 'Geeft Acht' materiaal en expertise beschikbaar gesteld. Stichting PubArt heeft de kindertentoonstelling De Waanzinnige Boomhut en de kunsttentoonstelling Geeft Acht vormgegeven en ontworpen. Ze heeft haar netwerk van kunstenaars ingeschakeld en geïnformeerd, hebben veel via social media gedeeld en tijd, vrijwilligers en

een stagiair ingezet.

Collectiebeheer

De collectie van het Waterliniemuseum is beperkt in omvang. De betekenis van de waterlinie is vooral historisch en is vastgelegd in de gebouwen, objecten en landschappelijke elementen van het waterlinielandschap. Het fort en de directe omgeving in combinatie met de reconstructie van het grondvlak van het Romeinse Castellum Fectio, zijn historisch en archeologisch van bijzondere betekenis. Rijkswaterstaat heeft in december 2016 de volledige inventaris voor de opslag van schutbalken en hijs- apparatuur daterend van het einde van de 19e eeuw aan het museum in eigendom overgedragen. De werkgroep Collectie & beheer is bezig met de inventarisatie en restauratie.

In 2018 zijn alle collectieonderdelen geïnventariseerd en in het Adlib-light systeem opgenomen. In 2019 zal dit over worden gezet in de professionele versie van Adlib.

Er zijn bruikleenovereenkomsten met:

- Het PUG: Romeinse vondsten van Fort bij Vechten;
- Het Nationaal Militair Museum: Kanonnen en geweer;
- Gorcums Museum; houten peilschaal; Het heiblok is in 2018 weer retour gegeven omdat deze niet in onze vaste tentoonstelling was opgenomen.
- Waternet: originele peilstok;
- Kadastermuseum: meetinstrumenten en

In 2018 werden meerdere Meet & Greets georganiseerd, waarbij de kunstenaars van tentoonstellingen uitleg gaven over hun werk. Hier kwamen veel geïnteresseerde bezoekers op af.

- meetlinten.
- Enkele particuliere verzamelaars;
- Dhr. Hoogendoorn: diverse Romeinse objecten.
- Dhr. R. Ros: Duitse betonnen oefenbommen

Het Waterliniemuseum heeft in 2018 enkele schenkingen ontvangen:

- Een kan van aardewerk met Fort Vechten 1914 erop, herdenkingsbord en soldaten-zakboekje van Klaas Oedzes via de heer R Verspeek
- Bouwtekeningen en affiches via H.A. Teijen

Het Waterliniemuseum heeft in 2018 ook meegewerkt aan een bruikleen naar een andere locatie. De houten peilschaap (collectie Gorcums Museum) uit de vaste collectie Sterk Water werd tijdelijk uitgeleend aan Het Stedelijk Museum

Vianen voor een tentoonstelling over Jan Blanken van 17 juli t/m 16 september 2018.

Inhoudelijke thema's Waterliniemuseum Fort bij Vechten

Het museum richt zich op vijf inhoudelijke thema's:

1. De Hollandse Waterlinies
2. WO I en WO II
3. De Romeinse Limes en het Castellum Fectio
4. De natuurontwikkeling op en rond het fort en in de Hollandse Waterlinie
5. Water

Over deze onderwerpen zijn vaste exposities opgezet met een bijbehorend activiteitenprogramma. Aanvullend aan deze vaste exposities worden jaarlijks thematische wisseltentoonstellingen opgezet afgestemd op bovenvermelde thema's met hieraan gekoppeld een culturele agenda.

Vaste exposities

Sterk Water

Deze tentoonstelling is interactief van opzet en maakt gebruik van virtual reality-technieken. De tentoonstelling vertelt het verhaal rond de ontwikkeling van waterlinies in Nederland en laat zien hoe Nederland werd verdedigd met de hulp van water. De routing is verdeeld in de onderdelen: Doen, Toen en Nu. Aan het einde van de expositie kan men een virtuele parachutesprong maken, waarmee gelijk het tijdperk van de waterlinies werd afgesloten. Op het moment dat men over het water heen kon vliegen werkte dit niet meer als defensie-object. In 2017 is deze tentoonstelling uitgebreid met een item over inunderen en de rol van de waterschappen, dit in combinatie met een fietsroute om deze objecten zelf te bekijken. De tentoonstelling wordt zowel door professionals uit de museumwereld als het alledaagse publiek positief beoordeeld.

Lummelen in de Linie

Deze tentoonstelling gaat over de mobilisatie gedurende de Eerste Wereldoorlog. Ook in deze tentoonstelling wordt gebruik gemaakt van nieuwe presentatietechnieken. De tentoonstelling is ondergebracht in Het Reduit, een zelfstandig fort binnen fort bij Vechten. Het authentieke, niet gerestaureerde karakter van deze ruimte in combinatie met de nieuwe presentatietechnieken maakt deze tentoonstelling bijzonder. De tentoonstelling Lummelen in de Linie kan alleen worden bezocht als onderdeel van een rondleiding met een gids of als educatief programma.

De Romeinen en het Castellum Fectio

Fectio was een belangrijke Romeinse vestingplaats in Nederland en dateert uit de periode van het jaar zes voor het begin van de jaartelling en is gebruikt tot circa 300 na het begin van de jaartelling. Voor zover bekend is dit het enige Castellum in Nederland dat onderdak bood aan een complete ruiterafdeling met 500 ruiters. Het Castellum lag langs de Limes. Dit was de noordgrens van het Romeinse Rijk en liep langs de rivier de Rijn. De toenmalige loop van de Rijn (2000 jaar geleden) liep langs het Castellum Fectio, het huidige Utrecht (Traiectum), Vleuten, Harmelen en Woerden en mondde tenslotte ten noorden van Katwijk uit in de Noordzee. De Limesweg, circa 3 tot 15 meter breed, was de verbinding tussen de Romeinse vestingplaatsen.

De Romeinen tentoonstelling

De vaste Romeinententoonstelling over het leven in de Romeinse periode in en rond het Castellum Fectio is in 2018 verplaatst van gebouw K naar Chambree 12, vlak naast de entree van het museum. Daardoor is deze nu dagelijks toegankelijk voor publiek. In de tentoonstelling worden de levens van vier personages gepresenteerd. Het betreft:

- Valens, de veteraan uit de AlaThracum, het ruitercorps;
 - Fledimella, de slavin van commandant Salvius;
 - Victor, een kind dat woonde in de vicus (het kampdorp) bij het Castellum;
 - Crispinus, leerbewerker van de vicus
- Het leven van deze personen wordt uitgebeeld aan de hand van een film en vondsten die bij opgravingen in de om-

Onder de bezoekers van het Waterliniemuseum, jong en oud, is de Virtual Reality parachutevlucht over de Nieuwe Hollandse Waterlinie nog altijd de meest populaire activiteit.

geving van het fort zijn bloot gelegd.

In 2018 heeft illustrator Matt Baaij de vier personages in stripfiguren uitgebeeld. Studio Greenbeard heeft enkele maquettes gemaakt en nieuwe informatieborden met Nederlandse en Engelstalige teksten. Als er meer budget komt zullen ook de andere borden worden vernieuwd.

Het Castellum Fectio

De Romeinententoonstelling kan worden gecombineerd met een rondleiding naar het Castellum Fectio. De plek waar ooit het Castellum lag is zichtbaar door een verhoging in het landschap. Op deze verhoging is het oorspronkelijk grondvlak van het castellum zichtbaar gemaakt met eigentijdse materialen en beplantingselementen. De wegenstructuur is gereconstrueerd, de contouren van het castellum zijn teruggebracht in het landschap door de aanleg van een betonnen omranding voorzien van teksten en archeologische vondsten. Barakken en soldaten onderkomens worden in het maaibeheer zichtbaar gemaakt. Met de reconstructie van het Castellum en de omgeving wordt uitgebeeld hoe dat fort en de omgeving

er in de Romeinse tijd moet hebben uitgezien. Dit is eigendom van de Provincie Utrecht.

De wachttoren

Direct ten oosten van het Castellum is een replica gebouwd van een Romeinse wachttoren. De bezoeker kan zich zo een beeld vormen hoe het moet zijn geweest om hier als soldaat wacht te lopen. De toren is momenteel niet toegankelijk in verband met de noodzakelijke restauratie van de draagconstructie.

Krachtpatzers van de natuur

In Chambree 13 van de bomvrije kazerne heeft Staatsbosbeheer een tentoonstelling over de natuur op het fort ingericht. Het fungeert tevens als startpunt van een natuurwandeling over en rond het fort. De wandeling en de tentoonstelling van Staatsbosbeheer zijn vrij toegankelijk.

Museale activiteiten en publieksevenementen

Het beleid van het Waterliniemuseum voorziet in het jaarlijks organiseren van minimaal twee wisseltentoonstellingen. Het betreft veelal projecten of initiatieven van maatschappelijke organisaties of individuele kunstenaars. In deze wisseltentoonstellingen willen wij deze organisaties en kunstenaars een platform bieden om hun werk tentoon te stellen, waarbij in de opzet of de uitvoering een link wordt gelegd met de vijf inhoudelijke thema's van het Waterliniemuseum en de maatschappelijke rol die het museum wil uitdragen.

Met het aanbod aan wisseltentoonstellingen willen we nieuwe bezoekers naar het museum trekken of mensen verleiden tot een herhalingsbezoek. Vanuit de praktijk van de afgelopen drie jaar heeft dit geresulteerd in wisseltentoonstellingen op het gebied van kunst (Kunst Stof, Het Landschap Omarmen, On the Move, Geeft Acht), cultuurhistorie (Front 14-18 en WOI), en kindertentoonstelling (De Waanzinnige Boomhut) gericht op kinderen en hun ouders/grootouders. Het streven is om vanaf 2018 elk jaar een nieuwe kindertentoonstelling te realiseren.

In 2018 zijn diverse wissel tentoonstellingen gerealiseerd:

Kunst Stof

De solo-expositie 'Kunst Stof' van weefster Greetje Majoor was nog te zien t/m 28 januari 2018 in het nieuwe museumgebouw. (Gestart op 4 augustus 2017). In deze tentoonstelling kwamen diverse thema's van het fort aan bod: de natuur, het water en de oorlogen. Het monumentale werk van strandafval was een protest tegen onze omgang met de natuur, het vele afval dat gedumpt wordt in het water. Het thema van de oorlogen kwam terug in de 'Geweldspiralen', waarin krantenfoto's van oorlogen en kleding van militairen zijn verwerkt. Beeldend kunstenaar Greetje Majoor kiest onderwerpen die haar raken, thema's uit de samenleving, haar leefwereld of nog groter de problematiek in de wereld. Een enorme technische kennis geeft haar de vrijheid om de weeftechniek om te vormen tot fascinerende kunstwerken. Bij de expositie verscheen een mooie catalogus. Greetje Majoor kwam een aantal keer naar het museum om een Meet & Greet bij te wonen, waarbij zij in contact ging met de bezoekers en uitleg gaf bij haar werk.

FRONT 14/18

De rondreizende fototentoonstelling FRONT 14/18, die op 11 november 2017 startte, was nog t/m 1 april 2018 te zien in de tentoonstellingsgang B van de Bomvrije kazerne. Het waren 3D foto's die met een speciaal brilletje konden worden bekeken, met toelichtende teksten van Duitse, Franse en Engelse soldaten aan het front. De tentoonstelling was opgezet door het LWL Industriemuseum uit Hattingen (Nordrhein - Westfalen). Aansluitend was er in Chamberie 23 een aanvullende expositie over het Nederlandse verhaal van de Eerste Wereldoorlog, verteld aan de hand van 3 thema's: Zeep, postduiven en breien (bivakmutsen).

Het Landschap Omarmen

De solotentoonstelling van Hester Pilz, Het Landschap Omarmen, was te zien van 25 mei t/m 28 oktober 2018. Land Art objecten op het fortterrein en in het museumgebouw grote foto's van eerder land art projecten en maquettes. De 'Grienthoutmens' boven op het fort bij de entree is aangekocht en kan zeker vier jaar blijven staan. Het plan was om meerdere 'mensbeelden' van Hester Pilz op strategische locaties in de Nieuwe Hollandse Waterlinie te plaatsen. Om de menselijke maat van de Waterlinie te benadrukken, het maakbare landschap, de invloed van de mens op de omgeving/ de wereld. Vanwege beperkte financiële middelen zijn we eerst gestart op Fort bij Vechten. Misschien

dat daar in de toekomst meerdere locaties bij komen. Naast dit mensbeeld heeft Hester ook nog drie andere land art objecten geplaatst. De opbouw van de kluizenaarswoning 'Binnenste/buiten' deed zij samen met haar assistenten tijdens de Nationale Museumweek. Voor het publiek interessant om dit proces zo te kunnen volgen! Bij de expositie verscheen een mooie Nederlandstalige catalogus en later in kleine oplage nog een Engelstalige. Subsidiegevers waren: het Mondriaanfonds, het Elise Mathildesfonds, het Pr. Bernhard cultuurfonds Utrecht en het KfHeinfonds.

De Waanzinnige Boomhut XL

De Kinder Doe Expo De Waanzinnige Boomhut was te beleven van 28 april - 28 oktober 2018. Al in 2017 was er een Waanzinnige Boomhut expo, in één chambree geplaatst en opgezet naar voorbeeld van een Belgische expositie. In 2017 moest men ook apart betalen voor de toegang, terwijl deze nu in de prijs van het Waterliniemuseum zat. In 2018 is de expo geheel vernieuwd en anders en vooral groter opgezet met medewerking van Stichting PubArt. De tentoonstelling zat vol fantasie onderdelen, net als in de boeken van Andy en Terry! De kinderboekenserie De waanzinnige boomhut is enorm populair. Andy Griffiths is de auteur en Terry Denton de illustrator. Hun werk is meermaals bekroond. Inmiddels is het zevende boek uit en de boomhut telt al 91 verdiepingen! Andy en Terry beleven en creëren de meest fantasievolle avonturen. Er zijn reuzenhaaien, een bananenvergroter, een tijdmachine, een reuzenspinnenweb en de groenten maken mensensoep. In het Waterliniemuseum hebben kunstenaars de wonderlijke wereld van Andy, Terry en Jill verbeeld in objecten en doe- en beleef-opdrachten. Op het grote terrein van Fort bij Vechten kunnen kinderen hun energie kwijt op diverse buitenspeel-kunstobjecten. Er was een gratis begeleidend boekje bij, waarin ook weetjes over het fort waren opgenomen die pasten bij de onderwerpen van de expo. Weetjes over het fort, de Romeinen, de Vleermuizen, over het museum, over 'drakentanden' en natuur.

Verschillende partijen hebben aan deze kindertentoonstelling meegewerkt. Buitenspeelkunst: Chiel Kuijl en Peggy Eras. Vormgevers binnen: Sacha Wendt, Bas Jelsma, Danja Dane, Betsy Pullen, Rivka van Neerbos, Elgan Jels-

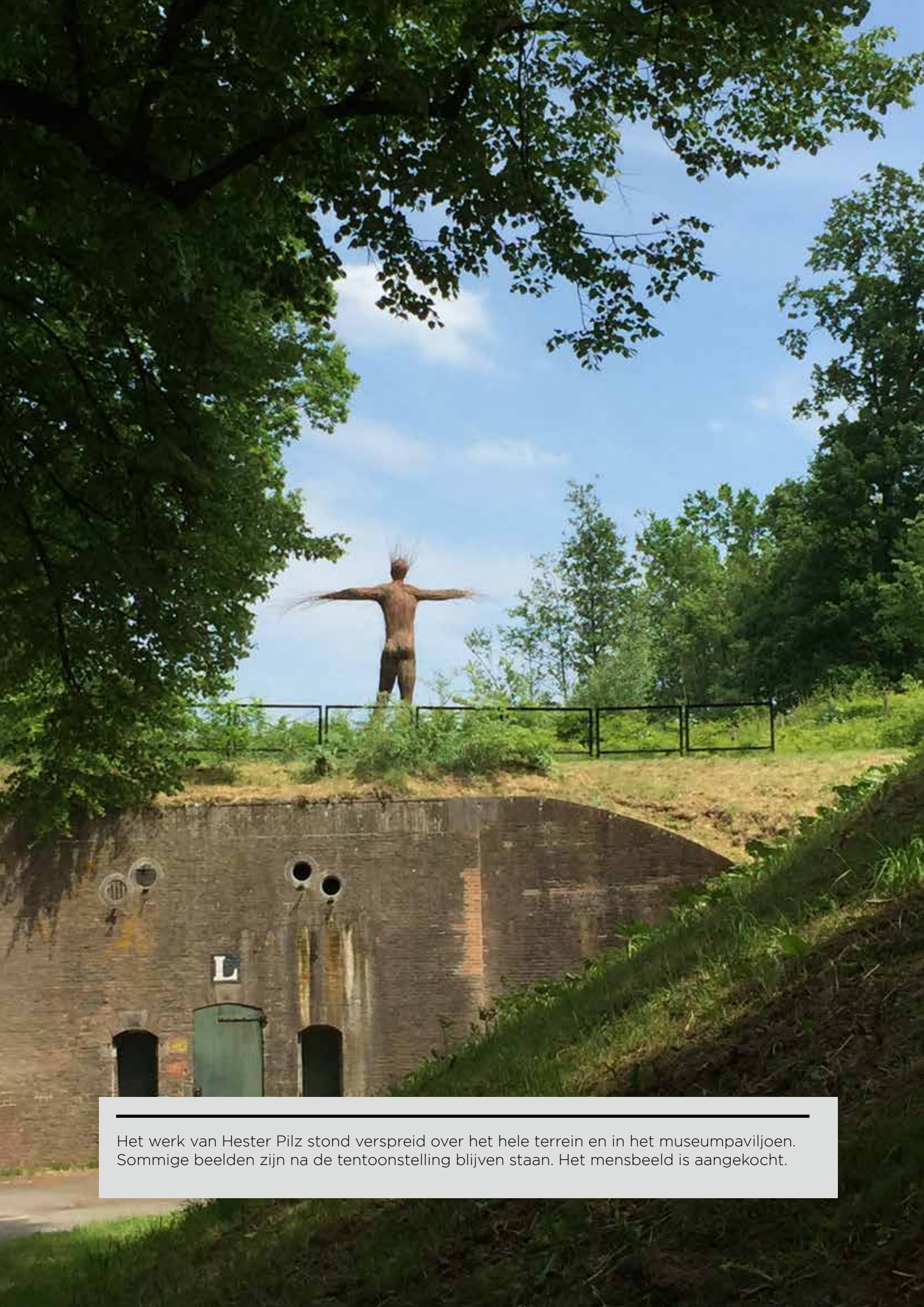
ma en Rob Schultheiss. Subsidiegevers: ANWB, Rabobank Stimuleringsfonds.

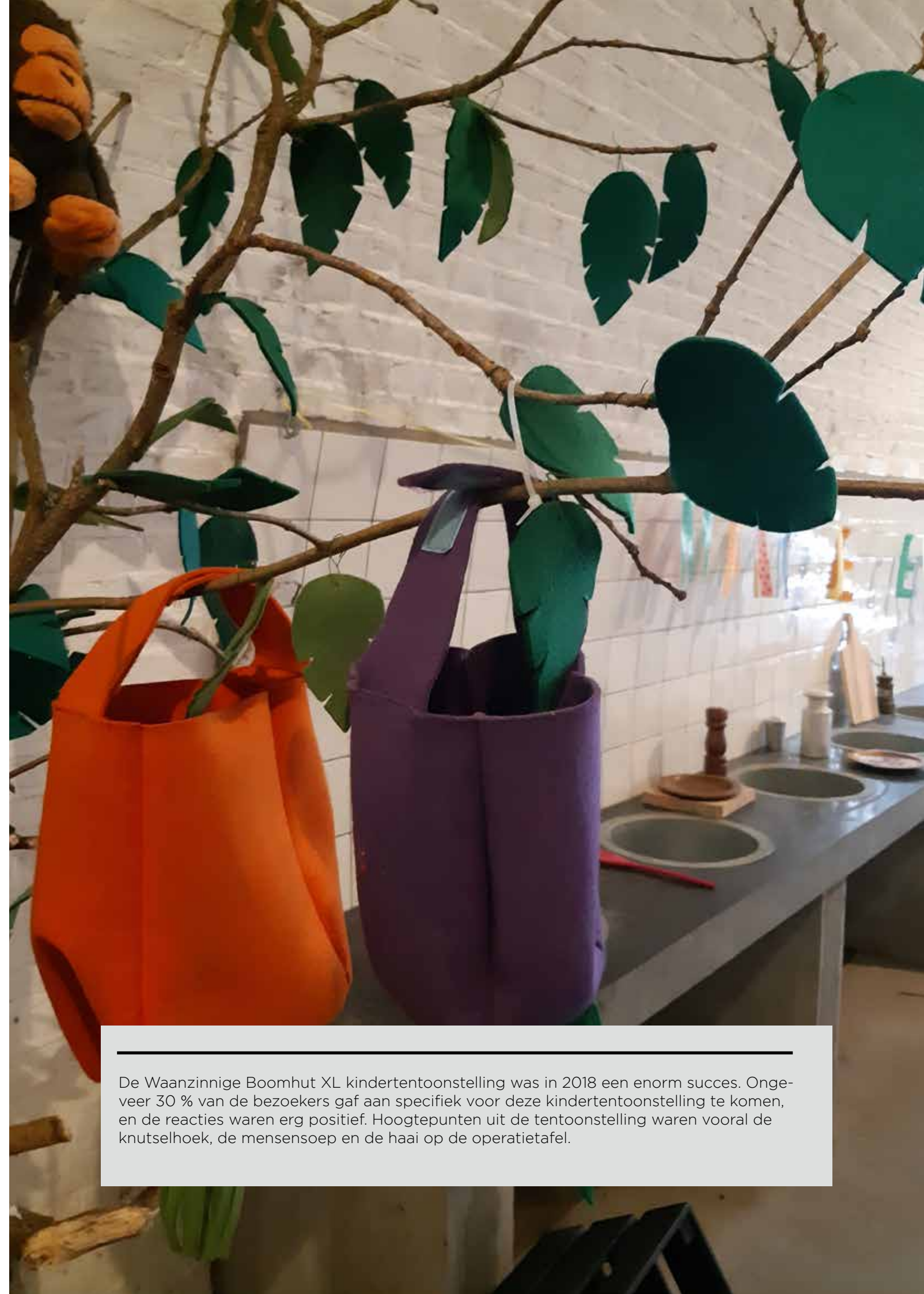
Geeft Acht!, Schone kunst van militaire kleding

De kunsttentoonstelling 'Geeft Acht!, Schone kunst van militaire kleding' werd op 9 november 2018 feestelijk geopend in een overladen auditorium en met doedelzakmuziek van Alexandra Arriëns. In deze tentoonstelling stond hergebruik van militaire kleding centraal. Bijna 30 hedendaagse beeldende kunstenaars hadden kunstwerken gemaakt van, en/of geïnspireerd op, afgedankte militaire kleding. Dit heeft geresulteerd in een prachtige tentoonstelling waarin een breed scala aan disciplines, technieken, onderwerpen en ideeën tot uiting zijn gekomen. Thema's die aan bod kwamen waren onder anderen militairen, oorlog en vrede, textielafval, duurzaamheid en circulaire economie.

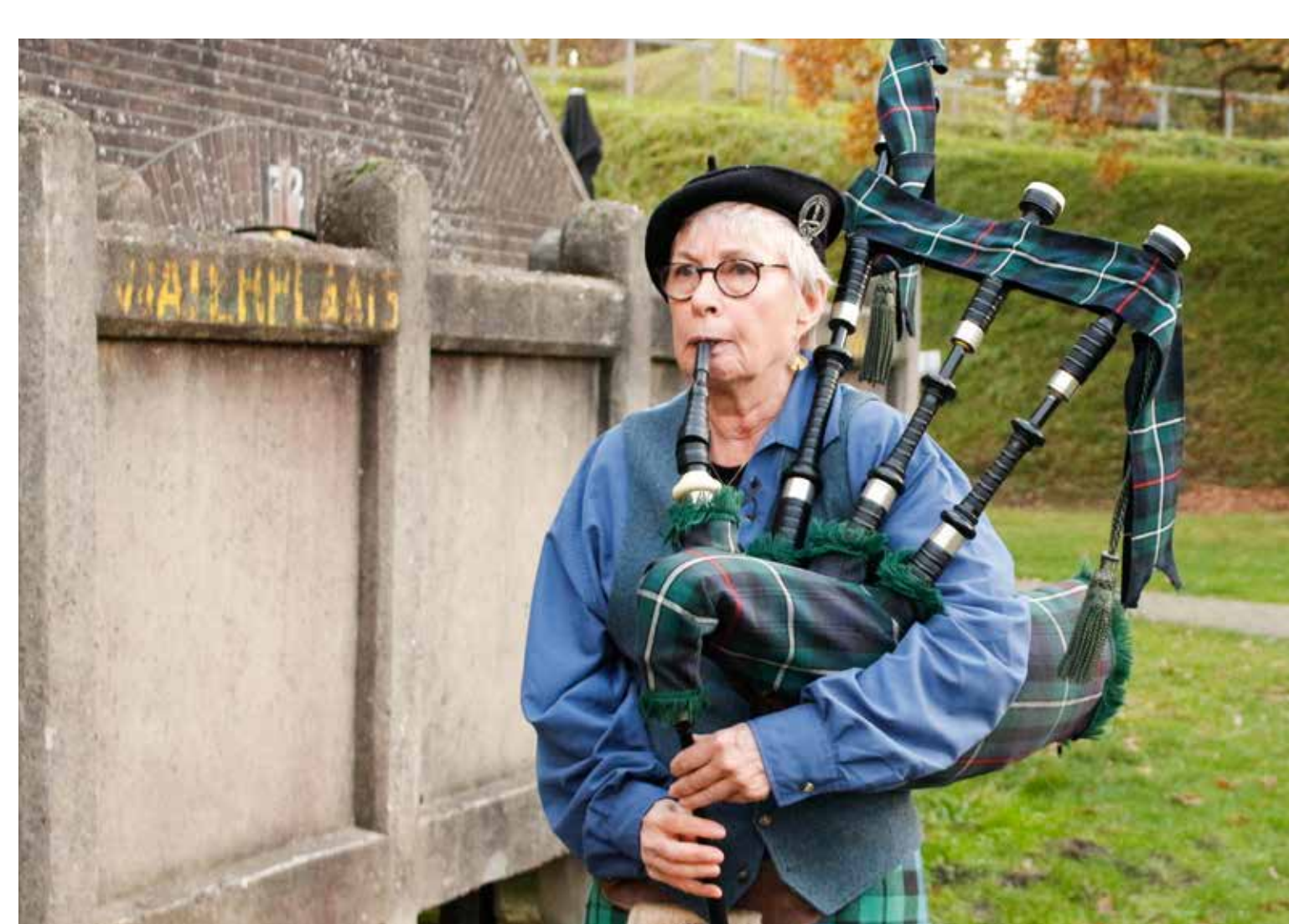
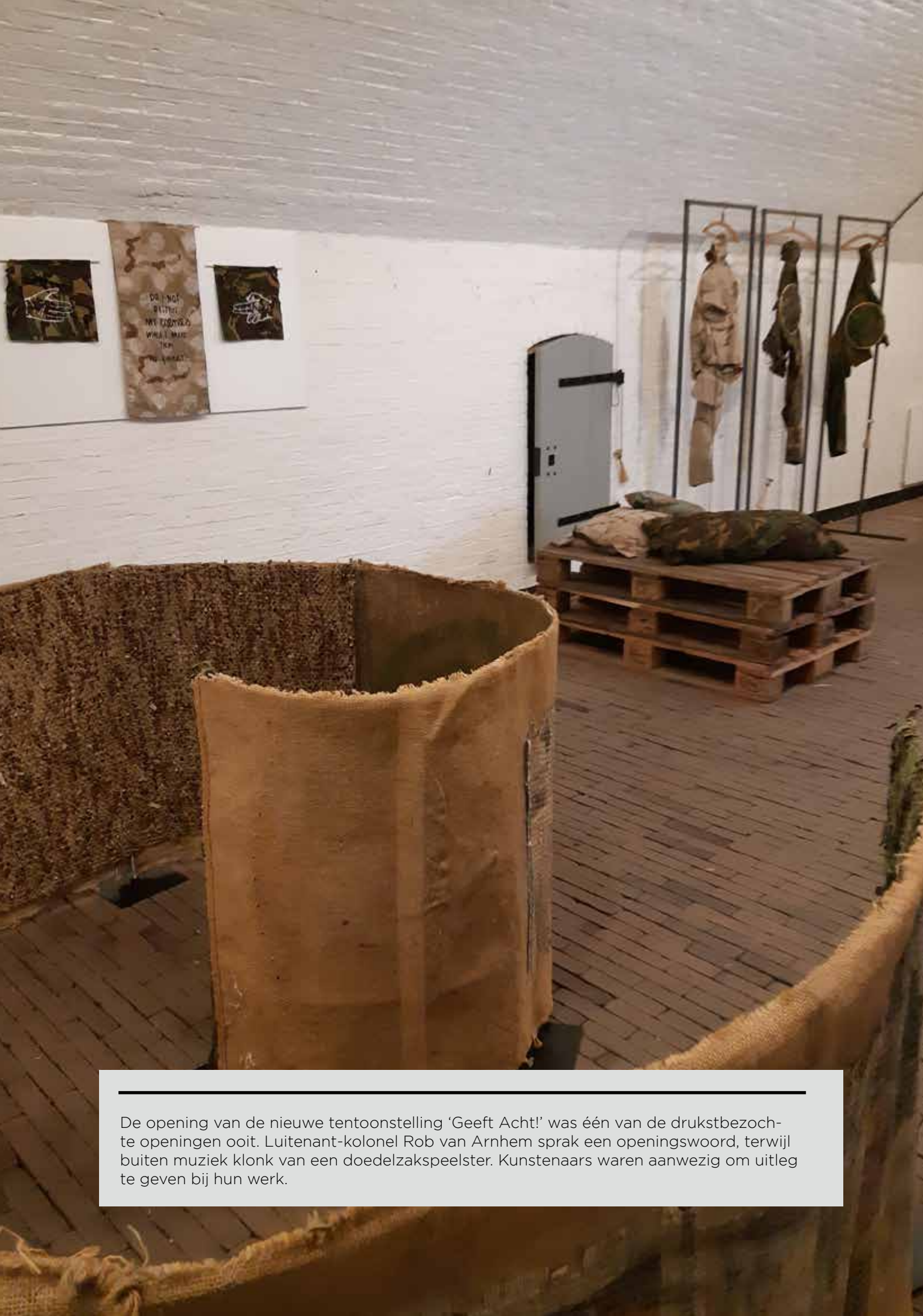
Kunstenaars staan vaak aan de basis van innovatieve ontwikkelingen. Daarom is het interessant om hen bij maatschappelijke ontwikkelingen te betrekken en te ontdekken welke creatieve waarde zij kunnen toevoegen. Met het almaar toenemende textielafval is het interessant om te kijken naar de ideeën die kunstenaars zouden aandragen. Het gebruik en de verwerking van uniformen is aan strikte regels gebonden, want een uniform mag niet als zodanig terugkeren in de maatschappij. Kunnen kunstenaars dit militaire textiel als grondstof gebruiken? Textielafval kent vele bronnen, maar vaak wordt er alleen gerefereerd naar de mode-industrie. Bij het Waterliniemuseum Fort bij Vechten gaat de interesse uit naar het textielafval dat afkomstig is van Defensie; de militaire uniformen. Hoe gaat Defensie om met de problematiek van textielafval en wat zijn de mogelijkheden van het

Het werk van Hester Pilz stond verspreid over het hele terrein en in het museumpaviljoen. Sommige beelden zijn na de tentoonstelling blijven staan. Het mensbeeld is aangekocht.

De Waanzinnige Boomhut XL kindertentoonstelling was in 2018 een enorm succes. Ongeveer 30 % van de bezoekers gaf aan specifiek voor deze kindertentoonstelling te komen, en de reacties waren erg positief. Hoogtepunten uit de tentoonstelling waren vooral de knutselhoek, de mensensoep en de haai op de operatietafel.

De opening van de nieuwe tentoonstelling 'Geeft Acht!' was één van de drukstbezochte openingen ooit. Luitenant-kolonel Rob van Arnhem sprak een openingswoord, terwijl buiten muziek klonk van een doedelzakspeler. Kunstenaars waren aanwezig om uitleg te geven bij hun werk.

In de tentoonstelling 'Geeft Acht! Schone kunst van militaire kleding' werd militair textielafval aan de kaak gesteld. Kunstenaars toonden hun oplossing voor dit probleem.

recyclen van militaire kleding? Luitenant-kolonel Rob van Arnhem, categoriemanager bedrijfskleding Rijksoverheid, bracht de initiatiefnemers in contact met sorteerbedrijf Biga Groep. Bij de Biga Groep werken mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, die afgedankte militaire uniformen sorteren en verknippen, om uiteindelijk te verwerken tot nieuwe producten. Het thema was gekozen vanwege de beeldvorming van het militaire uniform, dat steeds vaker in de media en het publieke domein verschijnt. Zelfs camouflageprint is weer in het modebeeld te zien. Het is interessant om te kijken wat de invloed is van deze beeldvorming op zowel ons dagelijks bestaan als de daadwerkelijke betekenis van de militaire kleding. In combinatie met de problematiek rond het textiel-

afval en de indrukwekkende omgeving waarin de kunstwerken getoond werden, de bomvrije kazerne van Fort bij Vechten, deed deze krachtige tentoonstelling haar naam eer aan.

Ook in het museumgebouw zelf was iets te zien van de expo: een aantal kleine objecten in de vitrines en twee couturejurken van modeontwerper Mo Benchellal. Hij maakte voor de Dutch Sustainable Fashionweek 2018 een hele modecollectie van afgedankte militaire kleding. Er werden diverse Meet & Greet bijeenkomsten georganiseerd, onder andere tijdens de Nationale Kunstweek in november.

Bij de tentoonstelling verscheen een tweetalige catalogus met daarin een toelichting

van iedere kunstenaar.

De deelnemende kunstenaars: Peggy Eras, Irma Frijlink, Rina de Haas, Barbara Houwers, Elganan Jelsma, Marjoleine van Kalken, Petra Knol Daudeij, Atty Kingma, Bia Maas, Gréttje Majoor, Romanina Mandricardo, Ted Moelker, Carola Mokveld, Rivka van Neerbos, Sunny Neeter, Nelleke Ponsteen Udo Prinsen, Els Rijerse, Afke Schenkelaars, Rob Schultheiss, Willem van Spronsen, Elaine Vis, Ank van der Wal, Elly Verkerk, Sacha Wendt, Elize van der Werff, Diklah Zohar. Subsidiegevers: Defensie, Bigagroep Zeist, Prins Bernhard cultuurfonds. Idee: Elganan Jelsma en St. PubArt, die daarvoor ook ondersteuning kreeg van de Rabobank en MVO Nederland.

On the Move

De Land Art tentoonstelling 'On the Move' was van 19 augustus - 4 november 2018 te zien op twee locaties: Het Waterliniemuseum te Doorn en Het Nationaal Bomenmuseum Gimborn te Doorn. Beide hebben een unieke locatie waar thema's als natuur en water een grote rol spelen. De tentoonstelling is bedoeld om mensen kennis te laten maken met de nog relatief onbekende plek van het Nationale bomenmuseum Gimborn te Doorn en het nieuwe Waterliniemuseum Fort bij Vechten te Bunnik. Door middel van Land Art-kunstprojecten wordt een brug geslagen tussen de beide locaties en worden bezoekers bewogen om deze unieke musea in de provincie Utrecht te (her)ontdekken. In het tentoonstellingsboekje is een fietsroute van 15 km tussen de

musea opgenomen.

Natuur en water zijn continu in beweging; een eigenschap die zij met ons mensen delen. Elf professionele hedendaagse kunstenaars hebben zich door deze continue beweging laten inspireren en er Land Art kunst van gemaakt. Al reagerend op de (natuurlijke), bewegende omgeving en ter plekke opgebouwd. Grote werken van zeer diverse materialen en met unieke verhalen. Bij de expositie verscheen een kleine catalogus op handig zakformaat (A6) en deze werd gratis verstrekt. De projectleiders waren: Elganan Jelsma en Peggy Eras. In november werd de tentoonstelling feestelijk geopend in het Nationaal Bomenmuseum. Daarna werden op diverse dagen en locaties Meet & Greet bijeenkomsten georganiseerd.

De deelnemende kunstenaars: Lidwina Charpentier, Peggy Eras, Jan Everwijn, Hedy Hempe, Peter Huibers, Chiel Kuijl, Natasja van der Meer, Hester Pilz, Johan Sietzema, Jos Smink, Gonda van der Zwaag.

De Biosbunkerkeet

4 november 2018 - april 2019 Om het einde van de Eerste Wereldoorlog te herdenken is de keet neergezet vlak voor de ingang van het Museum. Daarin werden films over de WOI gedraaid en er hingen enkele uitvergroete foto's. Het publiek kreeg 5 stickers (van de herdenkingsbloemen van de diverse landen, klapproos, vergeet-mij-nietje, korenbloem of margriet) en zij mochten daarmee de hele keet volplakken. De keet werd mede financieel ondersteund door het WOI collectief met Huis Doorn en Kasteel Amerongen.

Hoofdstuk 3

Activiteiten, evenementen en educatie

Publieksactiviteiten

Het Waterliniemuseum heeft in 2018 deelgenomen aan de landelijke manifestaties en activiteiten zoals de Museumweek, de Museummatchavond, de Museumnacht, Open Monumentendag, de Romeinenweek, de Waterweken, de Kunstweek, de Boekenweek en de Maand van de Geschiedenis en natuurlijk het Europees Jaar van het cultureel erfgoed 2018. Een greep uit de activiteiten is hier uitgelicht.

Europees jaar van het Cultureel Erfgoed 2018
We sloten met diverse activiteiten aan bij het Europees jaar van het Cultureel Erfgoed 2018. In januari was het thema creativiteit vanuit traditie, waarbij wij natuurlijk aandacht schonken aan het vakmanschap van weefster pur sang

Greetje Majoor. In april was het thema: gemaakt landschap en dat sloot prachtig aan bij onze expositie Het Landschap Omarmen, waarin de menselijke maat van ons gemaakte landschap centraal stond. In mei waren het de Europese routes, waarbij wij de nadruk legden op de van de Romeinen. In juni waren het de verdedigingsslijnes, zodat wij natuurlijk de Nieuwe Hollandse waterlinie alle aandacht gaven. Evenals bij het thema van Erfgoed is van ons allemaal in juli. In augustus waren het de landgoederen en buitenplaatsen en toen startte onze expo On the Move. Het beladen erfgoed in september gaf extra aanleiding om de militaire geschiedenis te benadrukken met in december het grenzeloze erfgoed als afsluiter.

De Museumweek

Tijdens de Museumweek was kunstenaar Hester Pilz op het fort aanwezig om haar land art object 'De Kluizenaarswoning Binnenste/Buiten' op te bouwen. De bezoekers werden zo deelgenoot van het maakproces. Daarnaast gaf zij een Meet & Greet voor geïnteresseerden en konden bezoekers

De Museum Matchavond

Nationale Museumweek en Museum-Match-avond (13 april 2018). Vooral de Museummatchavond (met de rondleiding in het bijzonder) werd zeer positief ontvangen met een gemiddeld cijfer van een 8.

Open Monumentendag Klassendag

Open Monumentendag klassendag werd op vrijdag 7 september georganiseerd. Kinderen konden meedoen met een historische veldslag die werd nagespeeld met miniatuurfiguren, maakten kennis met de wasvrouw en fortwachter (re-enactment van onze educatie vrijwilligers) en deden diverse opdrachten.

Open Monumentendag

Voor Open Monumentendag werden zaterdag 8 september drie gratis rondleidingen over Castellum Fectio gegeven. Aansluitend kon de Romeinen-tentoonstelling in het museum gratis bezocht worden.

De Nationale Figurendag

Op Open Monumentendag zaterdag 8 september is in het Waterliniemuseum de eerste Nationale Figurendag georganiseerd. Op deze beurs werden allerlei modelfiguren tentoongesteld en verkocht. Liefhebbers uit heel Europa kwamen samen en namen hun mooiste figuren mee. Een tingieter gaf een demonstratie voor het gieten van figuren en er werden historische veldslagen nagespeeld met miniatuurfiguren.

De Nacht van de Nacht

Op zaterdag 27 oktober werden er vier rondleidingen georganiseerd waar verteld werd over de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het Fort bij Vechten. Er werden diverse workshops georganiseerd, zoals een bijzondere masterclass nachtfotografie door Johan van der Wielen.

Evenementen

Naast de (landelijke) activiteiten zijn er in 2018 verschillende publieksevenementen georganiseerd. Alle evenementen dit jaar zijn uitgevoerd in samenwerking met evenementenbureaus Xsense en The Zoo. Door het organiseren van evenementen wordt er een ander soort publiek naar het fort getrokken, die hierdoor voor kennismaken met een voor hen geheel nieuwe historische entourage.

Bij de organisatie van evenementen is vanaf 2017 uitgegaan van een concentratiemodel waarbij twee evenementen kort achter elkaar worden georganiseerd om kosten te besparen en overlast voor het publiek te beperken. Deze drie evenementen waren alleen toegankelijk met een entreebewijs. Het Waterliniemuseum was op deze dagen gesloten.

Geheime liefde, 12 mei 2018

Een gecombineerd muziek en theaterfestival gericht op de doelgroep tussen de 25 en 40 jaar. Circa 5000 bezoekers hebben het festival bezocht.

Oktober festival, 5 oktober 2018

Een muziekfestival gericht op bezoekers tussen de 20 en 35 jaar. Circa 2500 bezoekers bezochten het festival in 2018.

HRFST festival, 6 oktober 2018

Een dancefestival georganiseerd in het tweede weekend van oktober gericht op jongeren tussen 20 en 30 jaar. Circa 3000 bezoekers hebben het festival bezocht.

Wandel-, fiets- en speurtochten op Fort bij Vechten

De prachtige omgeving van Fort bij Vechten leent zich uitstekend voor mooie wandelingen. Vanuit het Waterliniemuseum Fort bij Vechten zijn er verschillende routes te bewandelen en fietsen.

Slagmaatpad

Het Slagmaatpad is onderdeel van de serie Klompenpaden. Deze route is 7 km lang en brengt je langs ons fort, door de natuur van Nieuw Wulven en over boerenland. Het is een afwisselende route met een mooie combinatie van cultuur en natuur. Deze route is voor 2 euro te koop in het VVV-kantoor op Fort bij Vechten, wat ook meteen het startpunt van de route is.

Krachtpatsersroute

De Krachtpatsersroute is een expositie en wandeling gemaakt door Staatsbosbeheer. Deze familieroute van ca. 1,5 km bevat leuke opdrachten voor kinderen vanaf een jaar of 7. De route begint in één van de ruimtes van de Bomvrije Kazerne van Fort bij Vechten met een inleidende expositie en leidt je vervolgens langs de natuur op het fort. Het bijbehorende foldertje is gratis te krijgen aan de kassa van het museum.

Bunkerpad

Het Bunkerpad is speciaal ontwikkeld voor kinderen van 8 tot 12 jaar oud en loopt door de omgeving van Fort bij Vechten. Deze route is gratis beschikbaar in de vorm van een app.

Verken het Fort! Voor sterke jongens en stoere meiden

Deze speurtocht, die in 2016 ontwikkeld is, is in 2018 weer volledig up-to-date gemaakt. Hij leidt je over het hele fort en geeft spelenderwijs een inleiding op de waterlinie en de geheimen van Fort bij Vechten. Na afloop van de speurtocht worden de kinderen met een echt certificaat benoemd tot fortcommandanten! De speurtocht is speciaal gemaakt voor kinderen vanaf 8 jaar, maar leuk voor het hele gezin. Het boekje is te koop voor 2 euro.

Diverse fietsroutes

In het VVV-kantoor op het fort zijn diverse fietsroutes te koop die langs de waterlinie en het Fort bij Vechten lopen. In 2018 is er vanuit de Provincie Utrecht veel interesse gekomen in het ontwikkelen van meer fietsroutes. In 2019

wordt er daarom meer aandacht besteed aan fietsroutes en -evenementen.

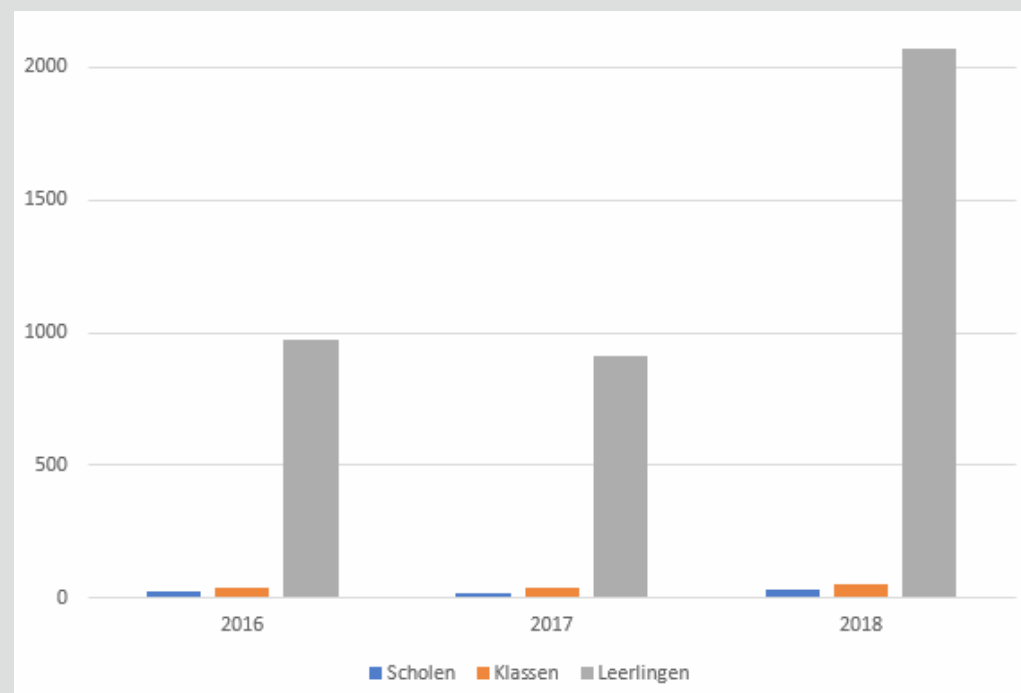

Educatie

Het educatieve programma is in 2018 geprofessionaliseerd, met een duidelijker aanbod en betere structuur in de vrijwilligerswerkgroep educatie. Dit is duidelijk terug te zien in de bezoekersaantallen van educatie. In 2018 bezochten 53 schoolklassen het museum. Deze klassen waren afkomstig van 31 scholen en brachten 2071 leerlingen mee. Van alle klassen in 2018 waren er 27 basisschool-klassen en 26 klassen uit het Voortgezet Onderwijs. Het is dus belangrijk dat het museum voor beide doelgroepen programma's blijft aanbieden.

Eind 2017 is een nieuw educatieprogramma gemaakt over de Romeinen op Castellum Fectio, wat in 2018 voor het eerst gebruikt is. In totaal is dit programma in 2018 door acht klassen gedaan. De reacties op dit programma waren overheersend positief. Na een paar aanpassingen kan dit programma in 2019 volwaardig ge-

Educatie

bruikt worden.

In 2016 bezochten 23 scholen het museum, waarvan 37 klassen met samen 976 leerlingen. In 2017 bezochten 19 scholen het museum, waarvan 38 klassen met samen 911 leerlingen.

Bedrijfsactiviteiten

Bedrijfsactiviteiten worden onderverdeeld in bedrijfspresentaties /symposia en personeelsuitjes en trainingen. De bedrijfsactiviteiten worden georganiseerd in samenwerking met Fort Events en Duckcity. Zowel met Fort Events als Duckcity is een gecombineerde huur-samenwerkingsovereenkomst afgesloten voor periodes van 5 jaar. In deze huur-samenwerkingsovereen-

komst is vastgelegd welke activiteiten worden toegestaan en op welke wijze de samenwerking is vormgegeven.

Met Fort Events worden all-in uitjes georganiseerd. Binnen de samenwerking organiseert Fort Events de personeelsactiviteiten zoals outdoor activiteiten en escapes rooms. De horeca activiteiten (lunches, borrels, barbecues) worden georganiseerd door de werkunit Horeca van Fort bij Vechten. Fort Events organiseert daarnaast op zelfstandige basis managementtrainingen en introductiedagen voor het MBO.

Duckcity organiseert vanaf het parkeerterrein toertoch-

ten voor solexen en Deux Cheveaus (lelijke eendjes). Ook hier wordt de horeca (koffie, lunches borrels en barbecues) in een van de horecaruimten verzorgd door de unit Horeca. Op jaarbasis worden circa 300 bedrijfsactiviteiten georganiseerd. Dit aantal bestaat voor 80% uit personeelsfeesten en personeelsuitjes, 20% uit meetings en presentaties en 50% van de bedrijfsactiviteiten worden in eigen beheer georganiseerd. 50 % wordt in gelijke mate georganiseerd door de huurders Fort Events en Duckcity. In totaal maken 15.000 bezoekers via bedrijfsactiviteiten kennis met het fort en het museum.

Particuliere feesten

Fort bij Vechten is een populaire trouwlocatie met regionale en landelijke bekendheid. Jaarlijks worden ca 60 bruiloften georganiseerd. Bij deze activiteiten wordt voornamelijk gebruik gemaakt van gebouw H.

De kleinere horecaruimten (chambree 18 19 en 20) worden veelvuldig ingezet voor familiefeesten, jubilea en familiereünies, voor groepen tot maximaal 50 personen. In totaal maken circa 8000 personen via familiefeesten en bruiloften kennis met het fort en het museum.

Jaarlijks worden ca 90 particuliere feestjes uitgevoerd. De organisatie van een familiefeest wordt in veel gevallen gecombineerd met een museum bezoek of een rondleiding over het fort. Jaarlijks worden in combinatie met feesten en partijen een museumbezoek of rondleiding georganiseerd voor ca 5000 personen.

Gezien de toename van horeca activiteiten moet de komende jaren worden geïnvesteerd in een nieuw centrale keuken in Barak X. Momenteel wordt gewerkt aan een nieuw inrich-

tingsplan en restauratieplan voor Barak . De verwachting is dat eind 2019 / begin 2020 het vergunningstraject wordt afgerond.

Het Kenniscentrum Waterlinies

Het Kenniscentrum Waterlinies is een centrum voor onderzoek, studie en informatie met betrekking tot het erfgoed van de waterlinies in Nederland. Niet alleen het zich verdedigen tegen, maar ook verdedigen met water is een bijzondere levenswijze die hoort bij de Nederlandse identiteit. Beide vormen van 'watermanagement' leidden tot diverse innovaties. Het (post)militaire landschap met de daarbij behorende objecten en verhalen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam vormen het onderzoeks- en speelveld van het Kenniscentrum Waterlinies.

Het Kenniscentrum Waterlinies is gevestigd in de bomvrije kazerne in chambree 5, naast de ingang van het museumpaviljoen. Men kan op afspraak langskomen voor vragen, informatie en het raadplegen van de handbibliotheek.

Hoofdstuk 4

PR & Marketing

Het Waterliniemuseum heeft op het gebied van PR & marketing de doelstelling om de komende jaren meer bezoekers te trekken en meer omzet te genereren bij een optimale bezoekersbeleving. De kwantitatieve ambitie om in 2018 zo'n 40.000 bezoekers te trekken, is gehaald. Daarnaast wilde het museum in 2018 haar naamsbekendheid vergroten, reputatie versterken (positieve uitstraling verwerven), kennis over de diverse onderwerpen overdragen aan een breed publiek en terugkerend bezoek stimuleren. Dit is een doorgaand proces waar de komende jaren aan gewerkt gaat worden, door middel van nieuwe tentoonstellingen en passende marketing per doelgroep en activiteit.

Doelgroepen

Het Waterliniemuseum spreekt een grote verscheidenheid in doelgroepen aan. De individuele museumbezoekers zijn voornamelijk ouderen, gezinnen met jonge kinderen en recreanten. Daarnaast is het museum aantrekkelijk voor educatieve en zakelijke groepen. Door gebruik te maken van de Leefstijlvinder, kunnen we zien dat er in de omgeving van Bunnik voornamelijk veel stijl-, plezier-, inzicht-, rust- en avontuurzoekers te vinden zijn. Voor al deze doelgroepen is er op het Fort bij Vechten iets te vinden.

Zo is er veel persoonlijke aandacht voor de stijlzoeker, door onze gastheren en -vrouwen die

extra informatie bij de tentoonstelling kunnen verschaffen. De stijlzoeker wordt getrokken door de mooie, moderne architectuur van het museum en de verrassende tentoonstellingen. Tijdens exclusieve evenementen is de stijlzoeker van harte welkom om een glaasje wijn te drinken in het museumcafé en nieuwe contacten op te doen.

De plezierzoeker kan op het fort terecht bij de diverse evenementen die door het jaar heen worden georganiseerd. Samen met vrienden of familie kan de plezierzoeker actief deelnemen in de diverse tentoonstellingen van het museum (met interactieve installaties), of meedoen met de talloze activiteiten die door het muse-

um worden georganiseerd. Omdat het een echt familiemuseum is, kan de plezierzoeker ervaringen direct delen met iedereen die dicht bij haar staat.

De rust die het Waterliniemuseum uitstraalt en de interessante geschiedenis die er verteld wordt, is precies waar de inzichtzoeker naar op zoek is. De inzichtzoeker bezoekt graag musea, gebouwen en natuurgebieden, en dat is allemaal op het Fort bij Vechten te vinden. Speciaal voor de inzichtzoeker is er in het museum extra verdieping te vinden, net als rustige plekken om informatie tot zich te nemen (zoals de leestafel en bankjes op het fortterrein).

Net als de inzichtzoeker, kan ook de rustzoeker genieten van de stilte van het fortterrein. Op verschillende 'uitkijkplekken' op het fort zijn bankjes geplaatst, waar de rustzoeker ongestoord van de natuur kan genieten. Terwijl de kinderen het museum ontdekken, kan de rustzoeker lekker zitten in het museumcafé. Zij hoeft zich nergens druk om te maken en is na een dag op het fort weer helemaal uitgerust.

Vanwege de vele fiets- en wandeltochten die langs het fort komen, kan de avontuurzoeker verrast worden door het prachtige Fort bij Vechten en Waterliniemuseum. Ze loopt door de coupure en staat direct oog in oog met de krachtige historie van het oude fort. De behoefte van de avontuurzoeker om het Fort bij Vechten te bezoeken, wordt versterkt door de UNESCO-nominatie, waar in 2018 naartoe gewerkt werd. Het Waterliniemuseum biedt alle mogelijkheden om meer over de Nieuwe Hollandse Waterlinie te leren.

Klanttevredenheid

Publieksenquêtes

Vanaf augustus 2018 zijn er structureel publieksenquêtes afgenomen onder de bezoekers van het museum. Gegevens hiervan worden maandelijks verwerkt. Hieruit is gebleken dat vooral de kindertentoonstelling De Waanzinnige Boomhut veel extra bezoekers heeft getrokken. Dit is ook te zien aan de leeftijdscategorieën van de bezoekers, die overwegend tussen de 0-12 jaar en 25-49 jaar oud zijn. We zien dat het aantal terugkerende bezoekers in 2018 redelijk stabiel is, en ook dat mensen via de museumkaart en via tips van bekenden bij het museum terecht komen. Mensen zijn blij verrast als ze

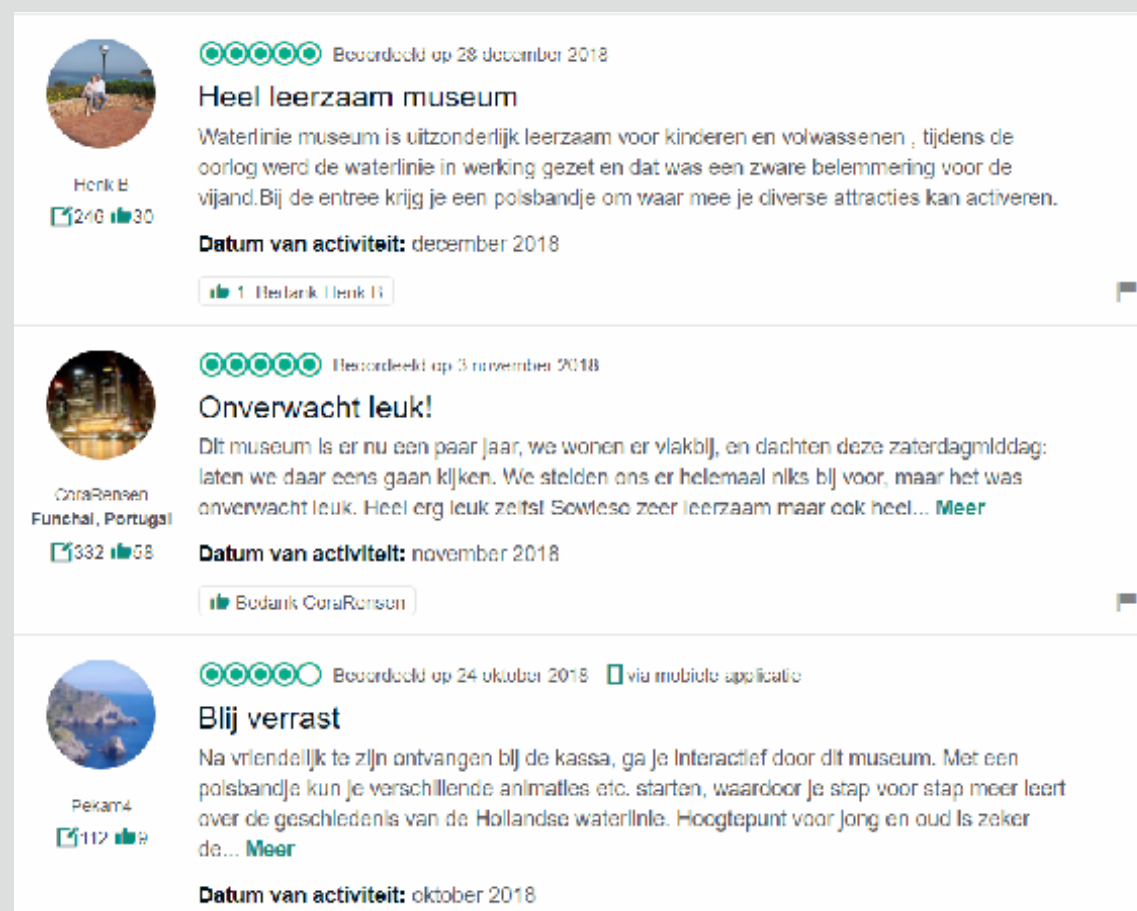
het museum binnen komen, en bevelen het museum massaal aan bij anderen.

Online recensies

Op diverse online platforms (Google, Museum-Kids, DagjeWeg.nl, Tripadvisor) krijgt het museum overwegend positieve recensies. Mensen vinden het museum verrassend, informatief, erg geschikt voor kinderen en eigentijds. De ontvangst en inzet van vrijwilligers wordt ook erg gewaardeerd door bezoekers. Negatieve recensies gaan vooral over defecten van museale installaties.

Online recensies

Publicaties

In 2018 is het Waterliniemuseum onder andere in de volgende stukken genoemd:

- Fort! Magazine, algemene branding museum
- De Museumkrant, algemene branding museum
- NVOX Magazine, februari 2018, algemene branding museum
- ANWB Special, maart 2018, algemene branding museum
- Wijkse Courant, mei 2018, algemene branding museum
- Kidsproof, mei 2018, over De Waanzinnige Boomhut
- Domstad Kids, mei/juni 2018, over De Waanzinnige Boomhut
- De Recreatiekrant, zomer 2018, over De Waanzinnige Boomhut en algemene branding museum
- 50 Plus Krant, voorjaar 2018 en november 2018, Geeft Acht en algemene branding museum
- Touractief, juni 2018, algemene branding museum
- Kek Mama Special, juli 2018, over De Waanzinnige Boomhut
- Plan Je Uitje, algemene branding museum
- AD Utrechts Nieuwsblad, augustus 2018, over On the Move
- EYEspired, augustus 2018, over On the Move
- Diverse lokale kranten, augustus 2018, over On the Move
- Diverse lokale kranten, augustus 2018, over Nationale Figurendag en Open Monumentendag
- Rabobank Magazine Rijn en Heuvelrug, augustus 2018, over familiespeurtocht van Landschap Erfgoed Utrecht
- De Volkskrant, 24 augustus 2018, over De Waanzinnige Boomhut
- Kidsproof, augustus 2018, algemene branding museum
- Libelle Special, september 2018, algemene branding museum
- RTV Utrecht, september 2018, over Nationale Figurendag
- Trouw, september 2018, algemene branding museum en Romeinen
- Telegraaf, september 2018, Nationale Figurendag

- Bunniks Nieuws, september 2018, over Vrijwilligersfair
- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, september 2018, over Castellum Fectio
- Beeldenmagazine, september 2018, over On the Move
- CKV gids, oktober 2018, over educatief aanbod museum
- Nederland Circulair, november 2018, over Geeft Acht
- Diverse lokale kranten, november 2018, over Geeft Acht
- Margriet Wintergids, november 2018, algemene branding museum
- De Limburger, november 2018, over Castellum Fectio en wachttorens
- Textiel Plus, november 2018, over Geeft Acht
- Vermelding nieuwsbrief Europees Erfgoedjaar, 4 juni 2018, algemene branding museum
- RTV Utrecht, november 2018, over WO1
- Leven! Magazine, december 2018, algemene branding museum en Geeft Acht
- Vezel Magazine, december 2018, over Geeft Acht

10 november 2018, Bunnik

Geeft Acht! Schone kunst van militaire kleding

10 november 2018 t/m 14 april 2019

Waterliniemuseum Fort bij Vechten in Bunnik nodigt je graag uit op de tentoonstelling "Geeft Acht! Schone kunst van militaire kleding". In deze tentoonstelling staat hergebruik van militair textielafval centraal. Het gebruik en de verwerking van uniformen is aan strikte regels gebonden, want een uniform mag niet als zodanig terugkeren in de maatschappij. In opdracht van het Waterliniemuseum - naar een initiatief van Stichting PubArt - zijn 27 beeldkunstenaars aan de slag gegaan om nieuwe oplossingen te bedenken voor het verwerken van militaire kleding.

Adresgegevens

Waterliniemuseum Fort bij Vechten
Achterdijk 12
Bunnik

MEER INFO

Ontdek het geheime wapen van Nederland!

In het Waterliniemuseum in Fort bij Vechten (een echt fort van meer dan honderd jaar oud) leer je van alles over het geheime wapen van Nederland. Je kunt bijvoorbeeld (met je vriendje of vriendinnetje) een virtuele parachutespong maken om de waterlinie vanuit de lucht te bekijken. In een spel kun je met het geheime wapen de vijand verslaan. En levensgrote pratende poppen vertellen verhalen uit de geschiedenis.

Er zijn ook tentoonstellingen over de Romeinen die hier lang geleden woonden, en over de dieren die nu op het fortterrein wonen.

WATERLINIE MUSEUM

Buiten op het fortterrein kun je zwieren in een netwerk van touwen of genieten terwijl je zit op een kunstwerk-schommel. Of ga op zoek naar de oude gebouwen van het fort.

WATERLINIEMUSEUM FORT BIJ VECHTEN
ACHTERDIJK 12 - 3981 HB BUNNIK
WWW.WATERLINIEMUSEUM.NL

Iets totaal anders? In de super-coole 'Waanzinnige Boomhut Doe Expo' stap je in de waanzinnige wereld van de wereldberoemde vriendjes Andy & Terry en hun vriendinnetje Jill.

Romeinen en modelfiguren

BUNNIK Ook dit jaar doet het Waterliniemuseum Fort bij Vechten weer mee met Open Monumentendag. Het fort komt geheel in teken van de Romeinen te staan, aansluitend op het landelijke thema 'In Europa'. Het Waterliniemuseum, dat precies op de grens van de oude Romeinse Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie ligt, organiseert op 8 september drie gratis rondleidingen over Castellum Fectio. Aansluitend is een Romeinen-tentoonstelling in het museum gratis te bezoeken.

CASTELLUM FECTIO Castellum Fectio ligt naast Fort bij Vechten. Dit is het grootste castellum van de Romeinse Limes in Nederland en dateert uit de periode 40 v. Chr. tot 275 n. Chr. De contouren van de muren, de barakken, de poorten en het hoofdgebouw zijn in het landschap zichtbaar gemaakt door middel van betonnen randen. Een wandeling over deze reconstructie geeft bezoekers een prachtig beeld van zowel de omvang als de indeling van het castellum. In de rand is informatie en zijn originele archeologische vondsten aangebracht. De reconstructie van de Romeinse wachttorens in de nabijheid geeft een extra, authentieke Romeinse dimensie. Op het nabij gelegen Fort kunt u de Romeinententoonstelling bezoeken, die gaat over het leven van de vroegere bewoners van het castellum.

FIGURENBEURS Op diezelfde dag wordt in het Waterliniemuseum de eerste Nationale Figurendag georganiseerd. Op deze beurs worden allerlei modelfiguren tentoongesteld en verkocht. Liefhebbers uit heel Europa komen hier samen en nemen hun mooiste figuren mee. Een tinglietjer geeft een demonstratie voor het gieten van figuren en er worden historische veldslagen nagespeeld met miniatuurfiguren.

PRAKTISCHE INFORMATIE Geopend zaterdag 8 september van 10.00 - 17.00 uur. Op zaterdag zijn er om 13.00, 14.00 en 15.00 uur gratis rondleidingen. Start voor de ingang van het Waterliniemuseum. De Romeinen-tentoonstelling is gratis te bezoeken, de figurenbeurs en de rest van het museum tegen een gereduceerde entreeprijs. €6,00 voor volwassenen, €4,00 voor kinderen van 5 t/m 12 jaar oud. Gratis met museumkaart. Voor meer informatie, zie www.waterliniemuseum.nl

haar gemaakt door middel van betonnen randen. Een wandeling over deze reconstructie geeft bezoekers een prachtig beeld van zowel de omvang als de indeling van het castellum. In de rand is informatie en zijn originele archeologische vondsten aangebracht. De reconstructie van de Romeinse wachttorens in de nabijheid geeft een extra, authentieke Romeinse dimensie. Op het nabij gelegen Fort kunt u de Romeinententoonstelling bezoeken, die gaat over het leven van de vroegere bewoners van het castellum.

FIGURENBEURS Op diezelfde dag wordt in het Waterliniemuseum de eerste Nationale Figurendag georganiseerd. Op deze beurs worden allerlei modelfiguren tentoongesteld en verkocht. Liefhebbers uit heel Europa komen hier samen en nemen hun mooiste figuren mee. Een tinglietjer geeft een demonstratie voor het gieten van figuren en er worden historische veldslagen nagespeeld met miniatuurfiguren.

PRAKTISCHE INFORMATIE Geopend zaterdag 8 september van 10.00 - 17.00 uur. Op zaterdag zijn er om 13.00, 14.00 en 15.00 uur gratis rondleidingen. Start voor de ingang van het Waterliniemuseum. De Romeinen-tentoonstelling is gratis te bezoeken, de figurenbeurs en de rest van het museum tegen een gereduceerde entreeprijs. €6,00 voor volwassenen, €4,00 voor kinderen van 5 t/m 12 jaar oud. Gratis met museumkaart. Voor meer informatie, zie www.waterliniemuseum.nl

Waterliniemuseum

Hel Waterliniemuseum Fort bij Vechten

Het Waterliniemuseum is gevestigd op Fort bij Vechten. Een van de grootste forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het is een echt landelijk museum, waar u kunt zien hoe de waterlinie er in 1815, deels onder de grond en achter de oude gebouwen, in een interactieve ontdekkingsocht kunt u van alles te weten over de waterlinie. Ontdek het geheime wapen van Nederland! De onderwerpen worden op speelse en moderne manier gebracht en u kunt zelfs een virtuele parachutesprong maken.

Fort bij Vechten ligt op een unieke plek in het landschap van Nederland, namelijk op de grens van de Romeinse Limes en in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Er zijn dus nogal wat verhalen te vertellen op het fort. Zo is er een expositie over de Romeinen die hier 2000 jaar geleden al een fort stichtten: het castellum Fectio. Ook zijn er dagelijks rondleidingen waarbij u aan kunt sluiten, deze gaan over het fortterrein en u komt in de verse oude gebouwen, zoals het prachtige Reduit. Dit gebouw uit 1870 is voor de helft afgevoerd voor de waterlinie, maar de andere helft is met een rondleiding te bezichtigen. Daar ziet u o.a. een prachtige gietijzeren trap met bovenin een grote katrol waarmee kanonnen omhoog konden worden getrokken.

Tijdelijke tentoonstellingen
De Waanzinnige Boomhut Doe Expo (t/m 28 oktober 2018) rond de populaire kinderboekserie. Het zevende boek is uit en de boomhut uit al 61 verdiepingen! Andy en Terry beleven en creëren de meest fantastische avonturen. Er zijn reizen naar een baronnenvervoer, een afgracht, een muurspanner en de groenten maken massaproof. In het Waterliniemuseum hebben kunstenaars de wonderlijke wereld van Andy, Terry en Jill vertaald in objecten en 3D- en beeld-opdrachten. Drie ruimtes en een gang van 30 meter gevuld met de laatste en grappigste elementen uit de boeken. Op het grote terrein van Fort bij Vechten kunnen kinderen hun eigenlijke knijp, op diverse buitenspel- en kunstobjecten, zoals het schommelnetwerk van Dierk Kuij.

Land art kunstenaar Hester Fijz toont (t/m 28 oktober) enkele grote buiten objecten. De tentoonstelling getiteld 'Het Landschap Omarmen' toont een variëteit aan land art projecten en maquettes. Fascinerend is haar 5 meter hoge mensbeeld van wijkenhoeken. U wordt met open armen welkom geheten op het fort!

Zoals u begrijpt is er voor elk wat wils en kan men erin op het fort verduylen, zowel binnen als buiten. Even ont-rusten? Ook dat kan in de restabeek van De Waanzin-nige Boomhut of in het gezellige museumcafé. Dus waar-waait u nog op? Ga naar het Waterliniemuseum.

Het fort is vrij toegankelijk en goed bereikbaar met de auto, fiets en het openbaar vervoer. Waterliniemuseum Fort bij Vechten, Achterdijk 12, 3981 HB Bunnik (Utrecht).

Openingsdagen: Dinsdag t/m zondag 10.00 - 17.00 uur. Het museum is in de meeste schoolvakanties ook geopend op maandag (zowel de website www.waterliniemuseum.nl).

On the Move Beelden als passanten

On the Move bestaat uit twee buitenexposities in de provincie Utrecht – in het Nationaal Bomenmuseum Gimborn tussen Driebergen en Doorn en op de locatie van het Waterliniemuseum, tussen Bunnik en Utrecht. Op fietsafstand van elkaar, ‘on the move’ dus. Maar dat is niet de enige verklaring voor de titel. Die ligt voor de samenstellers in de permanente beweging van de natuur, door de seizoenen heen, door het proces van groei en verval en door de wind. Hoe kan kunst in de vorm van Land Art op die locaties, daarvan deelgenoot worden?

Door Jaap Röell

Daartoe nodigde de initiatiefnemers elf Nederlandse kunstenaars uit die in de traditie van Land Art staan. Als daaronder begrepen wordt die ingrepen door kunstenaars die na verloop van tijd worden opgenomen in de natuur en dan niet meer als zodanig te herkennen zijn, dan voldoen drie van de in totaal vijftien werken daaraan. Alle drie op de locatie van het Bomenmuseum: *Vlechtstroom* van Johan Sietzema, een bijna abstract object van vervlochten wilgentenen, *Wandelende tak* van Jos Smink, twee houten sculpturen die, licht voorover hellend, het op een langzaam lopen lijken te zetten en *Vreemdelingen VI* van Lidwina Charpentier. Zij heeft een laaghangende tak en delen van de stam van een reuzenlebensboom (*Thuja plicata*), omwikkeld met witte en bruine schapenvachten die langzaam zullen opgaan in hun nieuwe omgeving, zoals dat veelal ook gebeurt met vreemdelingen die jaren later geen vreemdeling meer zijn. Onder Land Art kunnen ook sculpturen worden begrepen die, reagerend op de contouren en verschijningsvorm van de natuur, een langdurig of zelfs permanent verblijf veronderstellen. Zij gaan,

zo mag je hopen, een dialoog aan met de omgeving waarin ze geplaatst zijn en kunnen niet begrepen worden zonder de context in de beschouwing over het kunstwerk te betrekken. Daaraan voldoen de overige werken in *On the Move*, zoals bijvoorbeeld het werk van Peter Huibers *Evenwicht in beweging*. Hij maakt constructies van gelijksoortige takken en hangt deze zodanig in bomen op dat zij al door het minste zuchtje wind in beweging worden gebracht maar desondanks in balans blijven, net zoals de natuur steeds weerkeert naar een vorm van balans, zolang de mens tenminste niet verstoring ingrijpt. Hij noemt ze perpertermobiles.

Arboretum en Fort bij Vechten

Het arboretum, nu Nationaal Bomenmuseum en het Fort bij Vechten, nu Waterliniemuseum, zijn producten van doordacht menselijk ingrijpen, gericht op beheersing en ontwikkeling. Op beide locaties is de natuur echter zeer nabij. *On the Move* voegt daar tijdelijk kunst aan toe. De meeste objecten zijn poëtisch of zelfs lyrisch van aard. Het zijn ‘mooie’ kunstwerken in de zin van aalbaar, verfijnd en toegankelijk. En in het geval van het werk van Chiel Kuijl – *Spiegeling* – ook nog speels. Hij heeft in het Bomenmuseum een enorm groot luchtkasteel van populierenhout hoog tussen de bomen opgehangen dat door te trekken aan een touw, in een zwierende beweging kan worden gezet en dan op vliegende reuzenrupsen lijkt. Of zijn het luchtschommels voor de goden?

Een enigszins stekelige ondertoon ervoer ik alleen bij het werk *Kunst bos* van Peggy Eras, die tevens het project *On the Move* heeft bedacht. Zij heeft op kleine schaal een niet betreedbare hangbrug gemaakt die tussen enerzijds een boom en anderzijds fel gekleurde boompjes van kunststof hangt. Verwijzend naar, neem ik aan, de al lang bestaande werkelijkheid van de plastic kerstboom die elk jaar opnieuw van zolder wordt gehaald. Een net echt surrogaat en nog handig ook, als voorbode van de vervanging van bossen door nebossen. Bomen die geen last hebben van zure regen, dat is inderdaad wel zo handig en een afschrikwekkend toekomstperspectief tegelijkertijd.

Groots welkom

Het meest sprekende beeld staat op de hoge wal bij de entree van het Fort bij Vechten, de *Griendhoutmens* van Hester Pilz. Deze oerrees van wilgentenen zal waarschijnlijk langzaam van onderaf begroeid raken en een groene zweem krijgen. Als je maar lang genoeg stilstaat, verzamel je groen om je heen. De *Griendhoutmens* heeft iets weg van de immens grote mensbeelden die Antony Gormley als ‘landmarks’ in de open ruimte plaatst, zij het dat deze mensbeelden vanwege het gebruikte materiaal, niet in de natuur zullen opgaan maar deze eerder naar de hand zetten. Voor Gormley is de omgeving decor voor zijn beelden, zoals het alom bekende *Angel in the North* (Gateshead, Engeland) en het beeld *Exposure* op een uitloper van de Markerwaardijk bij Lelystad. De *Griendhoutmens*, een wat verwilderde maar aardige bomenreus, is daarentegen een passant die toevallig blijft staan omdat die is aangekocht door het Waterliniemuseum en bezoekers ook na afloop van de tentoonstelling groots welkom zal heten. Een beeld tussen Land Art en een ‘landmark’ in. De rest is ‘on the move’.

.....
On the Move, Nationaal Bomenmuseum en
Waterliniemuseum, 19 augustus t/m 28 oktober
2018, www.bomenmuseum.nl en www.waterliniemuseum.nl

.....
Hester Pilz, *Griendhoutmens*, foto
Elgana Jelsma

Samenwerkingsverbanden

In 2018 heeft het Waterliniemuseum samenwerkingsverbanden onderhouden en is nieuwe verbanden aangegaan met verschillende partijen:

WOI: WOI collectief (Huis Doorn, Kasteel Amerongen, Waterliniemuseum)

Waterlinies: Erfgoedtafel Zuid (Oude Hollandse Waterlinie, Rampjaar 1672)

Romeinen: met DOMunder en het Castellum Hoge Woerd is een plan opgezet om meer bustours naar Utrecht te trekken.

Kunst: Stichting PubArt, kunstenaars, uitgeverij Lannoo, Nationaal Bomenmuseum Gimborn, Defensie, Bigagroep Zeist

Regionale musea: MOA, fort Rijnauwen, Museum Hoge Woerd

Lokale partners: Landschap Erfgoed Utrecht, Staatsbosbeheer, Provincie Utrecht, Gemeente Bunnik, Comité Open Monumentendag Bunnik Marketing: Utrecht Marketing, Stichting Liniebreed Ondernemen, VVV Kromme Rijnstreek, Rabobank

Het Waterliniemuseum is sinds oktober 2018 lid van The Unesco Membership of Global Network of Watermuseums. Hierbij zijn wereldwijd ca 60 musea aangesloten.

Website en social media

Website

De online zichtbaarheid van de website van het Waterliniemuseum heeft in 2018 een aantal problemen gekend, vanwege aanscherpingen in het beleid van Google. Het gebruik van de slogan ‘Water als Wapen’ werd verboden, en zorgde ervoor dat alle online advertenties op Google op inactief werden gezet. Ondanks deze tegenslagen, heeft de website in 2018 bijna 74 duizend unieke bezoekers gehad en zijn de verschillende pagina’s zo’n 142 duizend keer bekeken. Bezoekers van de website keken het meeste naar de praktische bezoekersinformatie.

Social media

Net als voorgaande jaren, heeft het Facebook-account van het Waterliniemuseum het grootste aantal volgers, namelijk 1374 eind 2018. Gemiddeld bereikt dit account 1200 mensen per maand. Op Twitter had het account eind 2018 753 volgers. Het bereik per tweet was gemiddeld 2800 mensen, wat een stuk hoger is dan het bereik per tweet in 2017 (1342). Het aantal volgers op Instagram is verdubbeld ten

opzichte van 2017 en telt eind 2018 ongeveer 200 volgers.

Bezoekersaantallen

In 2018 hebben 40.423 bezoekers het museum bezocht. Hiervan waren 21.663 bezoekers museumkaarthouder en kwamen 1968 bezoekers in combinatie met een horeca activiteit (bruiloft, familiefeest, bedrijfsuitje of symposium). In 2018 hebben 2071 scholieren deelgenomen aan een educatief programma verdeeld over 31 scholen en 53 schoolklassen (zie ook educatie). Hiervan waren 27 schoolklassen afkomstig uit het basisonderwijs en 26 schoolklassen uit het voortgezet onderwijs. Het aantal schoolbezoeken is in 2018 ten opzichte van 2017 toegenomen met 1160 scholieren.

De bezoekersaantallen liggen in 2018 aanmerkelijk hoger dan in 2017. De belangrijkste reden hiervoor is de introductie van de museumjaarkaart. Daarnaast is de doe expositie voor kinderen in 2018 zeer succesvol gebleken. Vooral tijdens de vakantieperiodes (voorjaarsvakantie, zomervakantie en herfstvakantie).

In het kader van publieksevenementen zijn de bezoekersaantallen afgenomen tot 10.000 bezoekers. De reden is dat in 2018 minder evenementen zijn georganiseerd. Voor horeca-activiteiten hebben nog eens ca 75.000 mensen het fort bezocht.

Naast de betalende bezoekers is het fortterrein vrij toegankelijk. In 2018 is een duidelijke toename zichtbaar van wandelaars en fietsers die in het kader van een fiets of wandeltocht het fort bezoeken. Aantallen zijn echter moeilijk in te schatten.

18%

gemiddelde van terugkerende
bezoekers van het museum

1.530

nieuwsbrief abonnees

20miljoen

online bezoekers via barterdeals

40.423

bezoekers van het Waterliniemuseum

60

actieve vrijwilligers

25-49

leeftijdscategorie van de
meeste bezoekers

11

vaste en tijdelijke
tentoonstellingen

14%

websitebezoekers uit Utrecht

1921

rondleidingen verkocht aan
de kassa

141.873

unieke paginabezoekers van waterliniemuseum.nl

Hoofdstuk 4

Beheer & Onderhoud

Beheer en onderhoud gebouwen en installaties

Na de bouw en oplevering van gebouwen en tentoonstellingsonderdelen in 2015 zijn in de loop van 2016 een aantal gebreken en constructiefouten zichtbaar geworden. Het betreft gebreken aan het dak, de deuren, de afwerking van het verfwerk, het niet functioneren van de maquette van de Hollandse waterlinie en zaken met betrekking tot de afwerking van de nieuwbouw. Voor het oplossen van deze problemen is een werkgroep ingesteld om deze lijst van gebreken op te lossen (de zogenaamde pijnpuntenlijst). In 2017 en 2018 is deze lijst deels afgewikkeld, het dak en de deuren zijn gerepareerd op kosten van de provincie, en een aantal knelpunten zijn in eigen beheer opgelost. In 2018 is voor de reconstructie van de maquette een werkgroep ingesteld door de Provincie Utrecht en heeft een extern bureau een analyse gemaakt over het (niet) functioneren van de maquette. Er is een plan van aanpak opgesteld. De verwachting is dat medio 2020 ook dit probleem tot het verleden behoort. Het streven is dat de maquette als het belangrijkste onderdeel van de expositie in het najaar van 2020 alsnog voor het publiek kan worden opengesteld.

Terreinbeheer

Het terreinbeheer wordt overeenkomstig het beheersplan uitgevoerd. Met SBB vindt periodiek overleg plaats. Het beheer van het terrein wordt mede afgestemd op de natuurwaarde en het versterken van de biodiversiteit. Sommige delen van het terrein worden extensief gebruikt en het maaibeeld is afgestemd op de ontwikkeling van bijzondere (deels rode lijst)soorten. De inrichting van het fort is afgestemd op het behoud van de populatie vleermuizen,

Een deel van de gebouwen is afgesloten voor museum of commercieel gebruik. In de gebouwen zelf zijn specifieke maatregelen getroffen voor de overwintering. De zoogdierenvereniging en SBB voeren jaarlijkse tellingen uit om de ontwikkeling van de populaties vast te leg-

gen en te monitoren. Uit deze tellingen blijkt dat ook in 2018 de vleermuizenpopulatie is gegroeid, waarbij wel sprake is van afname in enkele gebouwen en toename van de populatie op andere locaties. Oorzaak van de afname valt moeilijk te duiden, al lijkt verstoring door publiek hiervoor een mogelijke reden kan zijn. In totaal is in 2018 de vleermuizenpopulatie met 10% toegenomen. In totaal zijn er 157 vleermuizen geteld verspreid over het terrein.

In 2016 is geconstateerd dat in de gracht de waterplant Hoornblad zich in de zomer explosief ontwikkelt. Het actief bestrijden van deze waterplant kan ongewenste effecten hebben zoals eutrofiëring en wordt daarom nagelaten. Daarnaast heeft Hoornblad een positief effect op de waterkwaliteit (zuurstofgehalte). Bij het beheer ligt nadruk op monitoren in combinatie met pleksgewijs ingrijpen. In 2016 heeft op het fort de essenziekte toegeslagen. In 2017 is een groot deel van het essen bestand aangetast of afgestorven. De nog gezonde bomen worden nauwlettend in de gaten gehouden. Bomen die zijn afgestorven of een gevaar zijn voor het publiek zijn gekapt. Op deze wijze is in 2018 een groot deel van het essenbestand verdwenen. Het ligt in de verwachting dat dit proces van afsterven in 2019 zal doorzetten.

In 2017 is een begin gemaakt met het periodiek onderhouden van het groen volgens een cyclus van een keer in zeven jaar. Dat wil zeggen dat het hele fort in zeven jaar is "rond gewerkt" en dat vervolgens weer een nieuwe cyclus aanvangt. In 2018 is een deel van het periodiek onderhoud uitgevoerd. Links en rechts van de ingang is een strook van de beplanting gedund met behoud van overstaanders.

Milieu en duurzaamheid

Bij de exploitatie van het fort wordt ingezet op een milieubewust en duurzaam exploitatiemodel. Maatregelen welke in het kader van de transitienoodzakelijk zijn betreffen de overgang naar een duurzaam energiegebruik. Dit betekent dat meer gebruik moet worden

gemaakt van elektriciteit opgewekt uit zonnepanelen en verwarming met biobrandstof. In dit kader is loods Y (receptie en kantoor) voorzien van een hout gestookte verwarmingsinstallatie. Het hout van deze installatie is geheel afkomstig van de houtkap op het fort (dunningshout, zieken essen). Ook de commerciële ruimten (chambree 18,19,20 en 23) en gebouw K en loods Z worden geheel verwarmd met houtkachels. De museale ruimten en grote feestruimte H worden verwarmd met aardgas in combinatie met vloerverwarming.

De komende jaren wordt onderzocht of de aanleg van zonnepanelen voor de elektriciteitsvoorziening op het fort haalbaar en mogelijk is.

De verwachtingen zijn tot dusverre niet positief gezien de beperkingen vanuit de monumentenwet.

De omschakeling naar Ledverlichting is grotendeels gerealiseerd met uitzondering van de verlichting in de nieuwbouw. De bestaande pl verlichting is moeilijk om te bouwen naar led. Dit vereist het geheel vervangen van de dure armaturen.

Bij de horeca- activiteiten is het streven om eerstreek producten en seizoensproducten toe te passen. In dit kader wordt samengewerkt met de boerderij de Slagmaat en het landgoed Maarschalkerweerd.

